

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Tutortoiminnan kehittäminen Schildtin lukiossa

Tutorkoulutuksen suunnittelu ja toteutus

Paula Liimatainen

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 9 / 2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Paula Liimatainen	Sivumäärä 46 ja 28 liitesivua
Työn nimi Tutortoiminnan kehittäminen Schildtin lukiossa – Tutorkoulutuksen suunnittelu ja toteuttaminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Maarit Honkonen-Seppälä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Schildtin lukion Viitaniemen toimipiste, Kaisa Virolainen ja Lea Savón	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni on toiminnallinen, ja sen tavoitteena oli luoda uudenlainen tutorkoulutuspaketti Schildtin lukiolle. Tavoitteena on myös välillisesti vaikuttaa Schildtin lukion yhteisöllisyyteen myönteisesti. Tutoreiden huolellinen kouluttaminen on erittäin tärkeää, koska heillä on suuri merkitys lukion yhteisöllisyyteen, uusien opiskelijoiden tukemiseen uuteen oppilaitokseen siirryttäessä ja ryhmähengen luomiseen uusissa opiskelijaryhmissä.</p> <p>Tutortoiminnan ohjaaminen ja tutoreiden kouluttaminen voisi tulevaisuudessa kuulua lukiossa työskentelevän nuorisotyöntekijän vastuulle. Tekemäni tutorkoulutusopas on tarkoitettu kaikille tutoreiden kanssa työskenteleville ohjaajille ja opettajille.</p> <p>Opinnäytetyöni pohjana hyödynsin teoreettista viitekehystä, johon kuuluivat nuoruuden kehitysvaihe, tilastotieto lukiolaisten hyvinvoinnista, osallisuus, ryhmän teoria, normit ja oppimisen muodot. Hankin myös sähköpostitse tietoa muilta Jyväskylän lukioilta heidän tutortoiminnastaan kyselyn muodossa. Teetin myös Schildtin lukion Viitaniemen toimipisteen lopettaville tutoreille palautekyselyt heidän tutor-kaudestaan, jossa selvitin myös heidän ideoitaan tutortoiminnan ja -koulutuksen kehittämiseksi.</p> <p>Ennen tutorkoulutusoppaan kokoamista suunnittelin ja toteutin pilottikoulutuksen uusille Schildtin lukion tutoreille. He saivat koulutuksen jälkeen ilmaista mielipiteensä koulutuksen laadusta tekemäni palautekyselyn avulla.</p> <p>Tutorkoulutusopas koostuu erilaisista osallistavista ja toiminnallisista harjoituksista, joita myös lukion ryhmäohjaajat voivat työssään hyödyntää. Ennen kaikkea opas on tarkoitettu Schildtin lukion siirtymävaiheeseen keväälle 2018, kun kaksi lukion toimipistettä yhdistyvät samoihin tiloihin. Yhteistä tutortointia on helpompi aloittaa, kun siihen on koulutuspaketti valmiina.</p>	
Asiasanat osallisuus, tutorointi, toiminnalliset menetelmät, lukio	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Paula Liimatainen	Number of Pages 46 and 28 annexes
Title Developing tutoring in Schildt high school – Planning and making a tutor education	
Supervisor(s) Maarit Honkonen-Seppälä	
Subscriber and/or Mentor Schildt high school office of Viitaniemi, Kaisa Virolainen and Lea Savón	
Abstract <p>My thesis is functional and its goal was to create a new guide to train the tutors in Schildt high school. Also the goal was to influence on Schildt high schools' sense of community. Training tutors is very important, because they influence a great deal on the high schools' sense of community, supporting the new students when changing the school and creating team spirit in new studentgroups.</p> <p>Leading the tutors and training them could be one of youth workers' tasks if they would work in high school. The tutor training guide is meant for all of those who work with tutors.</p> <p>The theoretical framework of my thesis were youth development, the statistics of high school students well-being, participation, group theories, norms and forms of learning. In addition to different theories, I did a poll for all high schools of Jyväskylä about tutoring. I also made questionnaires for the current tutors in Schildt high school, so they could say their opinion about tutoring and make some developmental suggestions.</p> <p>Before making the tutor training guide, I planned and put into practice a tutor training for the new tutors of Schildt high school. After the education they got to say their opinion about its' quality in the form of questionnaire.</p> <p>The tutor training guide consists of different kind of participational and functional exercises which can also be used by the group leaders. Above all, the guide is meant in the transition stage, when the two of Schildt high schools' offices move under the same roof in the fall 2018. It is easier to start the tutoring together, if there is a training guide ready.</p>	
Keywords participation, tutoring, functional methods, high school	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	5
2 TILAAJAN JA KONTEKSTIN ESITTELY	7
2.1 Tutortoiminta Schildtin lukiossa	7
2.2 Opinto-ohjaus Schildtin lukiossa	9
2.3 Opiskeluhoito Schildtin lukiossa	10
2.4 Toimintaa ohjaavat lait ja säädökset	11
3 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA	13
3.1 Nuoruus kehitysvaiheena	13
3.2 Lukio-opiskelijoiden hyvinvointi	14
3.3 Osallisuus	16
3.4 Ryhmän teoriaa	17
3.5 Ryhmän kehitysvaiheet	18
3.6 Normit	19
3.7 Formaali, nonformaali ja informaali oppiminen	20
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSPROSESSI	22
4.1 Tutkimusmenetelmien valinta	22
4.2 Tutkimusprosessin kulku	23
5 SÄHKÖPOSTIKYSELY JYVÄSKYLÄN LUKIOILLE	26
5.1 Kyselyn tulokset	26
5.2 Pohdintaa tuloksista	27
6 TUTOREIDEN PALAUTEKYSELY TUTORTOIMINNASTA	29
6.1 Tulokset	29
6.2 Pohdintaa tuloksista	30
7 KOULUTUKSEN PILOTTITOTEUTUS	32
7.1 Tutustuminen	33
7.2 Ryhmänohjaajien tapaaminen	34
7.3 Tutorina toimiminen	35
7.4 Tutorsivuston tekeminen	36
8 PILOTTIKOULUTUKSEN ARVIOINTI JA OPPAAN TEKEMINEN	38
8.1 Tutorkoulutuksen palautekysely	38
8.2 Tuotoksena tutorkoulutusopas	39
9 LOPUKSI	41
9.1 Tilaajan palaute	41
9.2 Itsearviointi ja kehittämisideat	42
9.3 Yleistettävyyys ja luotettavuus	44
LÄHTEET	46
LIITTEET	50
Liite 1. Sähköpostikyselyn runko	50
Liite 2. Palautekysely tutortoiminnasta	51
Liite 3. Palautekysely tutorkoulutuksesta	53

1 JOHDANTO

Yhteisöllisyyden edistäminen opiskelijaryhmissä on olennainen osa koulun kasvatuksellista tehtävää (Koulurauha.fi 2017a). Kuitenkin PISA 2015 – tutkimuksen mukaan 15 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista nuorista kokee itsensä selvästi ulkopuoliseksi omasta koulu yhteisöstään (Välijärvi 2017, 41-42). Oppilaiden yhteenkuuluvuuden tunne omaan kouluun onkin heikentynyt vuosituhannen alkuun verrattuna. Yhteenkuuluvuuden tunteeseen näyttää vaikuttavan olennaisesti koulun ilmapiiri. Nuoret, jotka kokivat voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta omaan kouluun, olivat myös paljon tyytyväisempiä elämäänsä. (Välijärvi 2017, 18-19.) Yhteenkuuluvuuden tunteeseen voivat vaikuttaa olennaisesti koulun yhteisöllistä opiskeluhuoltoa tekevät tutorit. Tutorit voivat vaikuttaa merkittävän paljon lukion ilmapiiriin ja tukea opiskelijoiden sitoutumista opiskeluun, joten tutoreiden kouluttamiseen täytyy panostaa (MLL 2013, 5).

Opinnäytetyön aiheeni kehittyi harjoitteluni yhteydessä Schildtin lukiolla. Tutortoiminta on Schildtin lukiossa olennainen osa uusien opiskelijoiden ryhmähengen muodostamista ja lukioon tutustuttamista, mutta tutoreiden koulutukseen ei ollut olemassa vielä valmista runkoa, vaan tutorkoulutus oli suunniteltu vuosittain uudestaan edellisten vuosien koulutusten aihioista. Päätin kehittää lopettavien tutoreiden palautteen avulla uudenlaisen tutorkoulutuksen, joka valmistaisi seuraavat tutorit mahdollisimman hyvin syksyn toimintaan. Näin saataisiin otettua koppi niistä nuorista, joilla yhteenkuuluvuuden tunne omaan koulu yhteisöön on aikaisemmin ollut huono.

Toimin itse lukioaikoinani tutorina kyseisessä lukiossa. Harjoitteluni aikana huomasin, että tutortoiminta nojasi vanhoihin perinteisiin. Tutorit olivat uusien opiskelijoiden mukana ensimmäisinä päivinä ja järjestivät muutaman luokkaillan, jonka jälkeen yhteinen toiminta loppui. Syksyllä siis panostettiin ryhmäytykseen paljon, joka oli tärkeää, mutta lukuvuoden puolivälin jälkeen toimintaa ei enää järjestetty. Toiminnan markkinoinnissa oli myös haasteita.

Olen koonnut koulutuspaketin tutoreiden antaman palautteen, taustateorian ja Jyväskylän lukioille teettämäni sähköpostikyselyn vastausten pohjalta. Koulutuspaketin

tavoitteena on edistää ja tukea tutoreiden ymmärrystä heidän rooleistaan ja tehtävistään lukiossa. Koulutus antaa tutoreille myös konkreettisia työkaluja uusien opiskelijoiden ryhmäyttämiseen. Opinnäytetyössäni kerron, miten koulutus on syntynyt, mitkä olivat sen teoreettiset lähtökohdat ja mitä kehittämisideoita sain matkan varrella. Suunnittelin koulutuksen, toteutin sen pilottikoulutuksena uusille tutoreille ja loin näiden pohjalta tutorkoulutusoppaan, joka toimii työni produktina.

Tutortoimintaa kehittäväälle opinnäytetyölle oli selvästi tarvetta Schildtin lukiossa. Kyseisen lukion Viitaniemen ja Voionmaan toimipisteet yhdistyvät samoihin tiloihin, yhdeksi yhtenäiseksi lukioksi, syksyllä 2018 (Jyväskylän lukiokoulutus 2017a). Jotta tutortoimintaa olisi helpompi aloittaa uudessa isossa lukiossa, jonkinlainen tutorkoulutuspaketti on hyvä olla valmiina. Tutorkoulutuspakettia voisi muokata ja kehittää edelleen tutoreiden palautteen avulla vuosittain.

2 TILAAJAN JA KONTEKSTIN ESITTELY

Opinnäytetyön tilaajana toimi Schildtin lukion Viitaniemen toimipiste. Ennen opinnäytetyön tekemistä olin lukionuorisotyön harjoittelussa kyseisessä toimipisteessä. Tässä luvussa esittelen ensimmäiseksi Schildtin lukion, jonka jälkeen siirryn kertomaan siihen sisältyvästä kontekstista, joka liittyy opinnäytetyöni taustoihin.

Schildtin lukio koostuu kahdesta toimipisteestä, Schildtin lukion Voionmaan toimipisteestä sekä Schildtin lukion Viitaniemen toimipisteestä. Näillä toimipisteillä opiskelee noin 1200 opiskelijaa. Viitaniemen toimipisteessä on musiikkilinja sekä matemaattisia ja luonnontieteellisiä aineita painottava luokka. Voionmaalla on puolestaan urheilulinja. Toiminta-ajatukseen kuuluvat keskeisesti opiskelijan hyvinvointi, motivaatio ja osallisuus (Jyväskylän lukiokoulutus 2017b.)

Viitaniemen toimipisteessä on oma opiskelijakunnan hallitus, joka muun muassa järjestää tapahtumia koululla ja ylläpitää kioskia koulun aulassa. Siellä toimivat myös opiskelijatutorit, jotka opastavat ensimmäisen vuoden opiskelijoita koulun rytmiin ja opiskeluun. Vuosittaiset vaihto-opiskelijat ja vierailijat eri maista tuovat väriä koulun arkeen. Opiskelijaryhmillä on omat ryhmänohjaajat, joita tavataan viikoittain. Opinto-ohjaajat auttavat kurssivalinnoissa ja tulevaisuuden pohdinnoissa. Koululla opiskelijoiden tukena ovat myös esimerkiksi erityisopettaja, koulukuraattori, terveydenhoitaja ja oppilaitosdiakoni. (Jyväskylän lukiokoulutus 2017b.)

2.1 Tutortoiminta Schildtin lukiossa

Tutortoiminnan olemassaolon voi johtaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaista (1287/2013, 2§), jonka tarkoitus on edistää oppilaitosyhteisön yhteisöllistä toimintaa, turvallisuutta ja hyvinvointia. Tutor on yleensä vuotta vanhempi opiskelija, joka tutustuttaa uuden opiskelijan uuteen oppimisympäristöön ”opettaen” tämän koulun tavoille. Lukioissa on huomattu, että erityisesti tutorin opastus koeviikkoa varten on tärkeää. (Haasjoki & Ollikainen 2010, 68.)

Schildtin lukiossa tutorit ovat toisen vuoden opiskelijoita, jotka opastavat ensimmäisen vuoden opiskelijoita uuteen oppimisympäristöön ja -kulttuuriin. Heidän tehtävänsä on olla uusien opiskelijoiden tukena koulun aloituksessa, ryhmäyttää heitä luokan kesken ja auttaa ongelmatilanteissa. Tutorit ovat niitä turvallisia ihmisiä lukiossa, jotka tervehtivät käytävällä kysellen uusien opiskelijoiden kuulumisia ja auttavat löytämään oikean luokan tai suunnittelemaan omia kurssivalintoja. Tutoreiden muita tehtäviä on auttaa yhteisten tapahtumien järjestämisessä ja vierailijoiden kierrättämisessä.

Tutorit toimivat yhteistyössä ohjaamansa luokan henkilökohtaisen ryhmänohjaajan kanssa. Ryhmänohjaaja tapaa opiskelijaryhmän viikoittain yhteisissä ryhmänohjaustuokioissa, jossa käydään läpi lukiossa tapahtuvia ajankohtaisia asioita. Tutorit voivat myös osallistua näihin ryhmänohjaustuokioihin ja suunnitella niiden sisältöä tarvittaessa.

Tutoreiksi pääsevät kaikki halukkaat, joten määrä vaihtelee reippaasti 20-60 tutorin välillä vuosittain. Tutoreista vastaavat tutortoiminnan ohjaava opettaja sekä lukion opinto-ohjaajat. Rehtorin rooli on se, että hän käy välillä puhumassa tutoreille ja vääväämässä heitä esittelemään koulua vierailijoille tai tuleville opiskelijoille (Savón 2017).

Jotta uudet opiskelijat tuntisivat kuuluvansa kouluyhteisöön, tulee heidän itse kokea, että heidän oppimisympäristönsä on turvallinen ja että he saavat apua tarvittaessa, vahvan sosiaalisen verkoston ollessa tukena (THL 2013, 26-27). Schildtin lukiossa tutorit ovat tukena heti koulun alussa ja he järjestävät uudelle ryhmälle ryhmäytymistuokioita. Tuokioiden tarkoituksena on luokan opiskelijoiden tutustuttaminen ja ystävystyminen. Näin saadaan aikaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tutoreiden vetämät ryhmäytymisharjoitukset koko luokan nuorten kesken ehkäisevät yksinäisyyttä ja syrjäytymistä (Erkko & Hannukkala 2013, 127).

Tutortoiminnassa oleellista on tutoreiden osallisuus. Osallisuus on nuorten omaehtoista toimintaa, jossa he itse ovat toimijoita: asettavat tavoitteita, keskustelevat ja kantavat vastuun tekemisestään ja päätöksistään. Omaehtoisuudella tarkoitetaan sitä, että nuoret itse ideoivat, suunnittelevat ja toteuttavat erilaista toimintaa. (MLL 2008, 8.) Schildtin lukion tutoreilla on melko vapaat kädet sen suhteen, millaista toi-

mintaa he haluavat järjestää. Usein ”on tehty niin kuin ennenkin” ja tutorit ovat järjestäneet sellaista toimintaa, mitä heille on ensimmäisen vuoden opiskelijoina järjestetty. Perinteisiä tapahtumia ovat esimerkiksi luokan yhteiset illanvietot koulun saunatilassa, jonne tutorit keksivät ohjattua toimintaa. Tutortoimintaan ei ole varsinaista budjettia, mutta tutorkoulutukseen on esimerkiksi hankittu tarjoilut koulun puolesta (Savón 2017).

Tutoriksi hakeutuvat aktiiviset nuoret, jotka haluavat olla mukana toteuttamassa tutor-toimintaa. Osalla voi olla valmiiksi jo jotain ryhmänohjaustaitoja esimerkiksi isostoinnin, partion tai kerhonohjauksen kautta. Tutortoiminta on tavallaan aktiivista kansalaisuutta, siis nuorten omaehtoista toimintaa toisten nuorten ja koko kouluyhteisön hyväksi, vastuun ottamisen ja yhteisten asioiden hoitamisen kautta (MLL 2008, 8).

2.2 Opinto-ohjaus Schildtin lukiossa

Opinto-ohjaus lukiossa on pääsääntöisesti opiskelijan yksilöllistä ohjausta lukio-opintojen eri vaiheissa ja tukemista elämänuraa ja jatko-opiskelua koskevassa päätöksenteossa. Opiskelijaa ohjataan suunnittelemaan kurssivalintojaan ja omaa opiskelusuunnitelmaa, joka tähtää ylioppilaskirjoituksiin. (Väyrynen 2011, 123-124.) Opiskelija saa myös vertaisohjausta pienryhmissä ja luokissa, auttaen häntä ratkaisemaan ongelmatilanteita ja hahmottamaan omia kiinnostuksen kohteitaan (Lukion opetussuunnitelma 2015, 218).

Opinto-ohjauksen tulee edistää opiskelijan osallisuutta, aktiivista toimijuutta ja vastuullisuutta sekä auttaa opiskelijaa löytämään omat henkilökohtaiset tapansa oppia. Opiskelijan tulee saada tietoa häntä kiinnostavista jatko-opiskelumahdollisuuksista Suomessa ja ulkomailla. (Lukion opetussuunnitelma 2015, 218.)

Schildtin lukion Viitaniemen toimipisteessä työskentelee kaksi opinto-ohjaajaa. Yksilöohjauksen lisäksi he ovat mukana ensimmäisen vuoden opiskelijoiden arjessa ja auttavat heitä pääsemään alkuun opinnoissaan. He osallistuvat muun muassa tutor-toiminnan järjestämiseen, erilaisten tapahtumien organisoimiseen ja opiskeluhuolto-työhön.

2.3 Opiskeluhoolto Schildtin lukiossa

Opiskeluhoolto on monialaista ennaltaehkäisevää työtä, ja sen tavoitteena on opiskelijan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen sekä tasapainoisen kehityksen ja osallisuuden edistäminen (Honkanen & Suomala 2008, 40; Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010, 65-66; THL 2015, 24). Fyysistä hyvinvointia tuetaan pitämällä oppimisympäristö turvallisena ja terveellisenä. Psyykkisestä hyvinvoinnista huolehditaan takaamalla opiskelijoille yksilölliset opintopolut ja järjestämällä yksilöohjausta tarvittaessa. Sosiaalista hyvinvointia ylläpidetään tukemalla opiskelijoiden sosiaalisia taitoja, ryhmäyttämällä, estämällä kiusaamista ja rohkaisemalla osallisuuteen. (Honkanen & Suomala 2008, 40.) Tavallaan tutoritkin tekevät opiskelijahuoltoa, koska heillä on iso rooli ensimmäisen vuoden opiskelijoiden sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Opiskeluhoollosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Sen tarkoituksena on edistää opiskelijoiden hyvinvointia, terveyttä, oppimista ja osallisuutta sekä ehkäistä ongelmien syntymistä, edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, varmistaa varhaisen tuen saanti, turvata opiskeluhoitopalveluiden yhdenvertainen laatu ja saatavuus sekä vahvistaa opiskeluhoillon johtamista ja toteuttamista monialaisena yhteistyönä ja toiminnallisena kokonaisuutena (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2§).

Oppilaitoksilla on yleensä oma moniammatillinen opiskeluhoitoryhmä (Honkanen & Suomala 2009, 41; Hietala ym. 2010, 65). Siinä voi olla mukana esimerkiksi koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi, opinto-ohjaajia ja ryhmänohjaajia. Ryhmän tulee huolehtia etupäässä yhteisöllisestä opiskeluhoollosta. (THL 2017a, 4.) Yhteisöllinen opiskeluhoolto tarkoittaa oppilaitoksessa tehtäviä yhteisöllisiä toimenpiteitä, kuten opiskelijoiden osallisuuden tukemista, hyvinvoinnin edistämistä, hyvän vuorovaikutuksen edistämistä ja opiskeluympäristön turvallisuuden ylläpitämistä (Ahtola 2016, 13).

Schildtin lukiolla on moniammatillinen opiskeluhoitoryhmä, johon kuuluu myös Jyväskylän lukioiden oppilaitosdiakoni. Hän käy kerran viikossa pitämässä keskiviikkokahveja, mutta hänen luokseen voi myös ohjata juttelemaan kahden kesken. Opiskeluhooltoon liittyy myös olennaisesti hyvinvointisuunnitelma, joka tehdään oppilaitoksissa vuosittain (Honkanen & Suomala 2009, 45). Hyvinvointisuunnitelmaan voisi mahdollisesti tulevaisuudessa liittää myös Schildtin lukion tutoreiden vuosisuunnitelman, koska tutorit tekevät yhteisöllistä opiskeluhoitoa (Virolainen 2017).

2.4 Toimintaa ohjaavat lait ja säädökset

Lukion opetussuunnitelma pohjaa lukion toimintakulttuuria ja arvoperustaa, sekä määrittelee raamit laadukkaalle lukiokoulutukselle yhdessä lukiolain (1998/629) kanssa. Lukion opetussuunnitelman mukaan lukio-opetuksen tulee edistää opiskelijoiden hyvinvointia, tasa-arvoa, demokratiaa ja yhdenvertaisuutta. Sen mukaan lukiot ovat yhteisöjä, joissa kannustetaan toisista välittämiseen. Lukioiden toimintakulttuurien tulee tukea myös opiskelijoiden osallisuutta. (Lukion opetussuunnitelma 2015, 12-15.)

Lukiolaissa (1998/629) puolestaan säädetään muun muassa lukiokoulutuksen tavoitteista, koulutuksen järjestämisestä ja opiskelijan oikeuksista. Lukiokoulutuksen tavoitteita ovat opiskelijoiden kasvun tukeminen tasapainoisiksi, sivistyneiksi ja hyviksi yhteiskunnan jäseniksi ja antaa opiskelijoille tarpeellisia tietoja ja taitoja työelämään, jatko-opiskeluun, harrastuksiin sekä oman persoonallisuuden monipuoliseen kehittämiseen. Nuorten lukiokoulutus tulee toteuttaa hyvässä yhteistyössä kotien kanssa. (Lukiolaki 1998/629, 2§.)

Opiskelijoiden kasvu tasapainoisiksi ja hyviksi yhteiskunnan jäseniksi voidaan taata tukemalla vertaissuhteiden luomista tutortoiminnan avulla. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa 2012-2015 linjataan, että koulujen ja oppilaitosten tulisi olla vuorovaikutuksellisia yhteisöjä, joissa tehtäisiin tiivistä yhteistyötä opiskelijoiden, vanhempien ja moniammatillisen henkilökunnan välillä. Yhteisöllisyyttä voitaisiin lisätä esimerkiksi laadukkaasti opiskelijatoimikunnan avulla. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012-2015, 14-15.)

Lukiolaiset ovat nuoria, joten nuorisolaki koskettaa heitä ja lukion toimintaa. Nuorisolain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat (Nuorisolaki 1285/2016, 3§). Sen tavoitteena on esimerkiksi vahvistaa nuorten osallisuutta, mahdollisuuksia vaikuttaa ja toimia yhteiskunnassa, tukea nuorten kasvua, kehitystä ja yhteisöllisyyttä sekä edistää yhdenvertaisuutta (Nuorisolaki 1285/2016, 2§). Nuoria tulee kuulla heitä koskevista asioista ja antaa mahdollisuuksia vaikuttaa paikalliseen nuorisopolitiikkaan (Nuorisolaki 1285/2016, 24§). Sekä nuorisolaki että lukiolaki siis tavoittelevat lukiolaisten tervettä kasvua ja kehitystä. Nuorisolaki linkittyy myös tutortoimintaan, koska toiminnalla vaikutetaan suoraan nuorten yhteisöllisyyteen ja yhdenvertaisuuteen luki-ossa, joten nuorisolaki tavallaan pohjustaa tutortoimintaa ja sen tavoitteita.

3 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA

Tilaajan ja kontekstin esittelyn lisäksi olen perehtynyt tutortoimintaan liittyviin taustateorioihin, joita olen hyödyntänyt pilottikoulutusta ja tutorkoulutusopasta suunnitellessa. Opinnäytetyöni tietoperusta koostuu tutortoimintaan liittyvistä olennaisista käsitteistä, kuten osallisuudesta ja ryhmän kehitysvaiheista. Tutorit ohjaavat uusia opiskelijaryhmiä ja tukevat näin ryhmän kehitystä. Itse toiminta pohjautuu osallisuuteen eli nuorten omaehtoiseen toimintaan (MLL 2008, 8). Käyn läpi myös kohderyhmään eli lukiolaisiin liittyvää taustatietoa, kuten nuoruuden kehitysvaiheen teoriaa ja tilastotietoa lukiolaisten hyvinvoinnista. Käyn myös läpi normien merkitystä lukiolaisten arjessa ja peilaan tutortoimintaa nonformaaliin ja informaaliin oppimiseen.

3.1 Nuoruus kehitysvaiheena

Nuoruus on itsenäistymisen aikaa. Nuori alkaa rakentamaan omaa maailmankuvaansa oppien laajempaan, älylliseen ajatteluun. Lapsuus jätetään taakse haikein mielin ja siellä vallitsevat ikävät muistot voidaan kohdata ja korjata. Jotta nuoruuden päämäärä eli itsenäistyminen saavutetaan, on erilaisia kehitystehtäviä ratkottava. (Erkko & Hannukkala 2013, 48.)

Nuoruus voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: varhaisvaiheeseen (12-15-vuoden iässä), keskivaiheeseen (15-18 vuoden iässä) ja loppuvaiheeseen (18-20-vuoden iässä). Varhaisvaihe on varsinaisen biologisen murrosiän alkamisaika, ja silloin alkaa myös auktoriteettien, kuten esimerkiksi vanhempien, kyseenalaistaminen. Se on tavallaan sosiaalisten suhteiden kriisiaikaa. (Dunderfelt 2011, 84.)

Lukiolaiset ovat nuoruuden keskivaiheessa. Silloin nuori kokee identiteettikriisin, alkaa kokeilemaan omia rajojaan ja saamaan syvällisempiä ihmissuhteita. Ihastumiset kuuluvat kehitysvaiheeseen. Nuoren minäkuva alkaa hiljalleen selventyä. Nuoruuden loppuvaihe on ideologisen kriisin aikaa, jossa nuori pohtii omaa paikkaansa maailmassa. Tässä vaiheessa nuori aloittaa yleensä itsenäisen elämän. (Dunderfelt 2011, 84-85.)

Nuoren psyykinen ja fyysinen kehitys ei välttämättä etene samaan aikaan, vaan yleensä fyysinen puoli kehittyy ensin ja henkinen kehitys seuraa perässä (Erkko & Hannukkala 2013, 49). Nuoruudessa nuori tekee paljon pohdiskelua ja itsetutkiskelua, usein kokien itsensä ainutlaatuisiksi yksilöllisine tarpeineen ajatellen, ettei kukaan ymmärrä häntä (Dunderfelt 2011, 90).

Nuoruudessa on kolme kehitystehtävää. Ensimmäinen on nuoren oman ruumiin hallintaan ottaminen: sisäisten ylläkkeiden ja tunteiden hallinta, seksuaalisuuden jäsentäminen ja mielihyvän tunteminen omasta kehosta. Toinen on kodista ja vanhemmista irtautuminen, jossa nuori oppii kohtaamaan vanhempansa aikuisen näkökulmasta. Kolmantena kehitystehtävänä on saman ikäisten kaverien merkityksen kasvaminen, jossa neuvoa nuoren omiin ongelmiin haetaan vanhempien sijaan omilta ikätovereilta. Nuori alkaa myös valmistautumaan parisuhteeseen ja seurusteluun. (Erkko & Hannukkala 2013, 48.) Tutorit edesauttavat uusien opiskelijoiden tutustumista ja vertaissuhteiden luomista. He tavallaan tukevat yhden nuoruuden kehitystehtävän ratkomista.

Ikätovereidien ja vertaissuhteiden merkityksen kasvaessa nuori valitsee tai valikoituu sellaisten nuorten seuraan, jotka ovat samankaltaisia kuin hän itse (Salmivalli 2008, 157; MLL 2017). Usein puhutaan, että ryhmänpaine ajaa nuoria painostaviin tilanteisiin. Todellisuudessa nuori yksinkertaisesti kokee ystävien mielipiteet tärkeiksi, arvostaa heitä ja haluaa toimia kuin he. Nuori tavallaan muuttaa omia toimintatapojaan ryhmän jäsenten kaltaisiksi, omasta tahdostaan. (Salmivalli 2008, 157.)

3.2 Lukio-opiskelijoiden hyvinvointi

Koulu on tilana paikka, jossa lapset ja nuoret viettävät ison osan ajastaan käyden läpi erilaisia kasvuun liittyviä fyysisiä ja psyykkisiä kehitysvaiheita (Harinen & Halme 2012, 10; Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015,14). Se on myös nuorisokulttuurinen kenttä, demokraattinen yhteisö ja paikka, jossa opitaan (Kiilakoski 2012, 12-13).

Myönteiset koulukokemukset ovat tutkitusti voimavara omalle terveydelle ja hyvinvoinnille, kun taas negatiiviset kokemukset muodostavat riskitekijän nuoren henkisel- le ja fyysiselle hyvinvoinnille (WHO 2012, 45). Koska kokemukset lukion ajalta vaikuttavat myöhemminkin omassa elämässä, on tärkeää pyrkiä tekemään kaikkien lukio- laisten opiskelusta sujuvaa ja mukavaa. Ystävien tärkeyttä nuoren elämässä ei tule unohtaa: ystävät tukevat nuorta auttaen häntä kohtaamaan uusia tilanteita ja stressaavia elämäkokemuksia (WHO 2012, 29). Tutorit osaltaan edistävät uusien opiske- lijoiden keskinäistä vuorovaikutusta ja ystäväystymistä ryhmäyttämällä heitä lukion alussa.

Lukio koetaan usein haasteellisemmaksi kouluksi peruskoulun jälkeen. Opiskelijat kokevat välillä vapaa-ajan puutetta lukion suuren työmäärän takia (Mikkilä, Reinikai- nen, Thuneberg & Vesanen 2011, 15). Tutorit voivat olla apuna stressin vähentämi- sessä – he ovat itse kokeneet saman työkuorman kasvamisen aloittaessaan lukion ja tietävät, mihin kannattaa panostaa täysillä ja mihin vähän vähemmän.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tutkinut suomalaisten ensimmäisen ja toisen vuoden lukio-opiskelijoiden hyvinvointia. Opiskelijoista 72% pitää lukio-opiskelusta, mutta 14% kokee koulu-uupumusta. Lukiolaisista 85% on sitä mieltä, että oppilaitok- sen henkilökunta ei ole puuttanut lukiossa tapahtuvaan koulukiusaamiseen ja 48% kokee, etteivät opettajat ole kiinnostuneita opiskelijan asioista. (THL kouluterveysky- sely 2015.)

Huolestuttavaa on, että melkein puolet opiskelijoista kokee, etteivät opettajat ole kiin- nostuneita heidän kuulumisistaan. Tutorit ovat kuitenkin hyvä lisäresurssi uusien opiskelijoiden hyvinvoinnin tarkkailemiseen ja auttamaan opiskelijoita heitä askarrut- tavissa asioissa. Isossa lukiossa kaikkien opiskelijoiden ongelmia ei välttämättä ehdi- tä huomaamaan, varsinkin kun luokkakokoja kasvatetaan koko ajan.

Tutoreita kannustetaan kyselemään uusien opiskelijoiden kuulumisia myös ohjatun toiminnan ulkopuolella. He kuitenkin ovat eniten tekemisissä heidän kanssaan en- simmäisen syksyn aikana, joten tutorit ehkä huomaavat helpommin ja varhaisem- massa vaiheessa, jos opiskelijoilla on ongelmia koulunkäynnissä tai omassa hyvin- voinnissa. Tutoreille ei pidä antaa liikaa työtehtäviä, mutta heidän merkitystään uu-

sien opiskelijoiden tutustuttamisessa ja ryhmähengen edistämässä ei tule aliarvioida.

Lukio antaa monille nuorille lisää aikaa miettiä jatko-opiskelumahdollisuuksia. Yli puolet lukiolaisista hakeutuu lukioon sen takia, koska he tarvitsevat lisää aikaa oman tulevaisuutensa pohdiskeluun (Mikkilä ym. 2011, 9). Tutorit voivat omilla esimerkeillään auttaa ensimmäisen vuoden opiskelijoita miettimään esimerkiksi kirjoituksia ja jatko-opiskeluvaihtoehtoja.

3.3 Osallisuus

Jotta tutortoiminta olisi mahdollisimman nuorista lähtevää toimintaa, tarvitaan osallisuutta. Osallisuus on sitä, että nuoret itse ovat toimijoita: he asettavat tavoitteita, käyvät keskustelua pohtien erilaisia ratkaisuja ja tekevät itse päätöksiä kantaen vastuun tekemisistään (Nousiainen & Piekkari 2007, 14; MLL 2008, 6; THL 2017b; Koulurauha.fi 2017).

Osallisuudelle läheinen asia on nuorten omaehtoisuus. Omaehtoisuudella tarkoitetaan sitä, että nuorilla on ylipäättään mahdollisuus ideoida, suunnitella ja toteuttaa asioita itse. Nuoret myös itse arvioivat toimintaansa. Omaehtoisuus on nuorelle tärkeää, koska silloin nuori on itse aktiivinen toimija, eikä toiminnan kohde. (MLL 2008, 6.) Osallisuus lähtee aina liikkeelle siitä, että nuoret saavat itse päättää toiminnan sisällön ja keksiä toiminnassa käytettäviä menetelmiä (Salovaara & Honkonen 2011, 75). Omaehtoisuus tekee toiminnasta motivoivaa ja näin sillä voidaan saavuttaa parempia tuloksia (Koulurauha.fi 2017b).

Osallisuus on ennen kaikkea tunnepohjaista. Nuoren täytyy kokea olevansa osallinen jostakin. Osallisuuden tunnetta kuvaa kokemus siitä, että nuori pitää omaa rooliaan merkittävänä ja kokee itsensä päteväksi toimijaksi. (Gretschel 2002, 50; Stenius, Karlsson & MLL:n osallisuusverkostolaiset 2005, 8; Gretchel & Kiilakoski 2012, 5-6.) Osallisuudella on myös monia tasoja. Se voi olla sitä, että nuoret kertovat omista näkemyksistään, osallistuvat päätöksentekoon, järjestävät toimintaa ja päättävät sen resursseista tai arvioivat toimintaa. (Salovaara & Honkonen 2011, 72.) Osallisuus

lisää selvästi nuoren hyvinvointia, koska se saa nuoren kokemaan itsensä tarpeelliseksi (MLL 2008, 6). Tutoreiksi hakeutuvat vapaaehtoiset, jotka usein haluavat vastuuta ja mahdollisuuden toimia tärkeässä asemassa.

Osallisuuden edistämisen tukena voidaan käyttää osallistavia menetelmiä, joiden tavoitteena on kasvattaa ihmisen vaikuttamismahdollisuuksia. Niiden tarkoituksena on myös innostaa ihmistä olemaan aktiivinen toimija omassa elämässä ja yhteiskunnassa, yhteisen toiminnan kautta. (Innostaja.net 2017.)

Yksi merkittävä osallisuuteen kasvattaja ja osallisuuden areena on koulu. On olemassa kouluosallisuutta, jota tapahtuu yksilötason lisäksi ryhmätasolla. Ne voivat olla koulun rakenteisiin liittyviä ilmiöitä, kuten oppilaskuntatoimintaa ja tutortoimintaa, tai koko koulun opiskelijoille suunnattuja demokraattisia toimintoja. (Gretchel & Kiilakoski 2012, 10.)

3.4 Ryhmän teoriaa

Ihmislajille tyypillinen piirre on johonkin yhteisöön tai ryhmään kuuluminen. Koulussa ihminen on kouluyhteisössä, työelämässä työyhteisöissä ja vapaa-ajalla esimerkiksi osa perheyhteisöä ja ystäväpiiriä. Yhteisön arvostus on ihmiselle tärkeää, sillä se saa ihmisen kokemaan merkityksellisyyttä elämässä. (Kopakkala 2011, 30-31.)

Milloin ihminen sitten kuuluu ryhmään? Ryhmä muodostuu ihmisistä silloin, kun jäsenillä on jokin yhteinen tavoite, mahdollisuus vuorovaikutukseen ja tieto siitä, ketkä kuuluvat ryhmään. Ryhmän jäsen voi kokea ryhmän sisäiset voimat erittäin merkittäviksi. Tästä tulee sana ryhmädynamiikka, joka syntyy ryhmän jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta. (mt., 36-37.)

Tietyn tyyppisiin ryhmiin pätee ryhmän kaksoistavoitteen teoria. Kyseisessä teoriassa ryhmällä on kaksi tehtävää, perustehtävä ja sen rinnalle muodostuva tunnetason prosessi, joka tukee perustehtävän toteuttamista. Lukiossa luokat ovat ryhmiä, joiden perustehtävänä on opiskella ja saada hyviä arvosanoja. Heidän oppimistaan tukee se, että luokalla on hyvä ryhmähenki ja ryhmän jäsenet kokevat kuuluvansa ryh-

mään. Ryhmä siis toimii oppimisen tukena ja kehikkona. (Repo-Kaarento 2010, 56-57.)

Luottamus toisiin ryhmän jäseniin syntyy tutustumalla. Tutustuminen esimerkiksi opiskelijaryhmässä on hyvä aloittaa pienryhmäharjoituksilla. Myös yksittäiset ryhmän jäsenet voivat muokata ryhmän ilmapiiriä. Sosiaaliset ja avoimet ihmiset voivat edistää ryhmähenkeä kannustaen vuorovaikutukseen ja saaden aikaan rennon ilmapiirin. Toisaalta ärtyneet ja kriittiset ihmiset puolestaan saavat muissa ryhmän jäsenissä aikaan varautuneisuutta. Erittäin tärkeää ryhmän ilmapiirille on myös jäsenten pysyvyys ja sitoutuneisuus. (mt., 58.)

Ryhmähengen luomisessa ja luottamuksen rakentamisessa auttaa usein ryhmäyttäminen, jota tekee usein esimerkiksi ohjaaja tai opettaja. Ryhmäyttäminen tarkoittaa sitä, että ryhmän turvallisuutta pyritään kasvattamaan erilaisten toiminnallisten harjoitteiden avulla (Erkko & Hannukkala 2013, 18; Koulurauha.fi 2017a). Turvallisen ryhmän aikaan saaminen vaatii pitkäjänteistä ohjausta. Ilman ohjausta ryhmään muodostuu kuppikuntia ja osa saattaa kokea itsensä kokonaan ulkopuoliseksi. (MLL 2013, 8.) Alaluvussa esittelen ryhmän kehitysvaiheita, joiden ymmärtäminen on tärkeää ryhmän kiinteyden ja turvallisuuden rakentamisessa.

3.5 Ryhmän kehitysvaiheet

Eräs tutortoiminnan kannalta merkittävä ryhmän vaiheisiin liittyvä teoria on ryhmän kehitysvaiheet, jotka on luonut Bruce Tuckman (1965). Hän on määritellyt ryhmälle viisi erilaista kehitysvaihetta: forming eli muodostusvaihe, storming eli kuohuntavaihe, norming eli sopimisvaihe, performing eli sujuvasti toimiva ryhmä ja adjourning eli ryhmän päättäminen (Tuckman 1965, 384-399; Tuckman & Jensen 1977, 419-427).

Muodostusvaiheessa ryhmän jäsenten käytös on varovaista ja he etsivät omaa paikkaansa ryhmässä. Ensimmäiset ryhmän roolit määrittyvät ja jäsenet tutustuvat toisiinsa, ryhmän etsiessä samalla omia tavoitteitaan ja yhteisiä pelisääntöjä. (Tuckman 1965, 384-399.) Tämä vaihe esiintyy lukiossa heti uusien opiskelijoiden aloittaessa, kun moni ei tunne oman ryhmänsä opiskelijatovereita. Tutorkoulutus alkaa myös näin: sinne hakeutuvat tutoriksi haluavat opiskelijat, eivätkä kaikki tunne toisiaan.

Kuohuntavaiheessa ryhmän sisällä on paljon erilaisia konfliktitilanteita ja yksilöitä, jotka haluavat erottautua ryhmässä. Jäsenet uskaltavat esittää jo omia mielipiteitään ja klikkejä muodostuu. Saatuja tehtäviä vastustetaan, eikä niiden tekemistä saada aloitettua. (mt., 384-399.) Opiskelijaryhmissä kyseistä vaihetta ei välttämättä esiinny (Kopakkala 2011, 50).

Sopimisvaiheessa ryhmähenki alkaa muodostua hyväksi ja ryhmän jäsenten roolit ovat määrittäneet ja ne on myös hyväksytty. Ryhmä alkaa toimimaan yhdessä tavoitteidensa mukaisesti, noudattaen ryhmän sääntöjä ja normeja. *Sujuvasti toimivan ryhmän vaiheessa* ryhmä toimii erittäin tuotteliaasti. Konfliktitilanteet osataan ratkaista yhdessä ja jäsenten rooleista joustetaan. (Tuckman 1965, 384-399.) *Ryhmän lopettamisvaiheessa* ryhmä eroaa ja alkaa etsiä uusia haasteita. Tavoitteet ja tehtävät on saavutettu. (Tuckman & Jensen 1977, 419-427.)

Lukioon mentäessä opiskelijat heitetään uusiin ryhmiin, joissa he eivät välttämättä tunne ketään. Tutorit ohjaavat heitä ensimmäisenä vuonna ryhmän kehitysvaiheiden edetessä ja edesauttavat ryhmän kehitystä. Jos ryhmiin tulee kesken lukuvuotta uusia opiskelijoita, tutoreiden on hyvä olla valmiita tekemään ryhmäytystä uudelleen. Monesti tällaisessa tilanteessa ryhmädynamiikassa ja ryhmän kehitysvaiheissa voi tulla muutoksia tai jopa taantumista (Repo-Kaarento 2010, 70).

3.6 Normit

Normit vaikuttavat olennaisesti siihen, miten käyttäydymme ja toimimme eri tilanteissa. Ne ovat oletuksia siitä, millaisia olemme ja millaisia meidän tulisi olla eri yhteisöissä. Normit rajaavat sitä, miten ihmiset saavat käyttäytyä ryhmissä – mikä on normaalia ja mikä ei. (Salmivalli 2010, 43; MLL 2013, 12; Seta ry 2013, 10-11.) Ne voivat liittyä esimerkiksi sukupuoleen, uskontoon tai ihonväriin. Normit vaikuttavat myös siihen, millaiset ihmiset huomataan, kuka saa puheenvuoroilleen tilaa, ketkä otetaan mukaan porukkaan ja ketkä jäävät yksin (Seta ry 2013, 10).

Epäviralliset normit ovat piileviä käyttäytymismalleja, joiden rikkomisesta voidaan rangaista esimerkiksi syrjimällä normin rikkojaa. Sosiaalinen paine aiheuttaa tämän

tyyppisen syrjinnän sekä lisää pakonomaista tarvetta mahtua normeihin ja olla ”tavalinen”. (MLL 2013, 12.) Kouluyhteisössä tällaiset normit voivat olla sellaisia, miten pukeudutaan ja keiden kanssa välituntisin ollaan.

Vielä lukiossakin nuoret yrittävät kovasti mahtua tiettyyn muottiin ja joukosta erottautumista vältetään, ettei kukaan vaan leimautuisi erilaiseksi tai oudoksi. Monilla nuorilla, jotka eivät koulun kulttuurin mukaiseen normiin mahdu, saattavat yrittää piilotella toimintatapojaan tai ominaisuuksiaan. (Jukarainen, Kiilakoski, Syrjäläinen & Yrjänäinen 2015, 29-30.)

Tarvitaan siis tukea koulun toimintakulttuurin sisälle pääsemiseen, jotta nuoria ei jäisi yhteisön ulkopuolelle. Lukiossa tutorit ovat epävirallisten normien asiantuntijoita. Tutorien tulisikin kertoa uusille opiskelijoille näistä epävirallisista käyttäytymismalleista, joista opettajat eivät välttämättä tiedä. Toisaalta heidän tulisi myös yrittää rikkoa normeja, jotta he saisivat tutoroitavasta luokasta aikaan yhteisöllisen ja hyväksyvän. Mitä parempi ilmapiiri ja ryhmähenki ryhmässä on, sitä paremmin ”erilaiset” yksilöt hyväksytään (EHYT ry 2015, 9).

3.7 Formaali, nonformaali ja informaali oppiminen

Oppiminen voi olla kolmenlaista: formaalia, nonformaalia tai informaalia oppimista. Formaali oppiminen on jonkun koulutusorganisaation tarjoamaa virallista oppimista, joka tähtää tutkinnon saamiseen. Nonformaali oppiminen on taas vapaaehtoista koulutusta, jota esimerkiksi kansalaisopistot tarjoavat. Se ei tähtää tutkintoon, mutta se on tyypillisesti tavoitteellista ja ohjauksen alla olevaa oppimista. (Oppijat-hanke 2017.)

Informaali oppiminen eroaa eniten näistä kahdesta: se on sattumanvaraista oppimista, jota tapahtuu elämässä. Oppija siis kokee elämässään asioita, joista hän oppii ja tekee mahdollisesti jatkossa jonkin asian paremmin oppimansa perusteella. Tätä oppimista tapahtuu arjen hetkissä, esimerkiksi töissä tai ihmissuhteissa. Sitä voisi kutsua myös kokemukselliseksi oppimiseksi. (Korhonen & Nieminen 2010, 3; Oppijat-hanke 2017.)

Tutortoiminta on siis tavallaan informaalia oppimista, mutta se tapahtuu nonformaalissa ympäristössä. Se on koulutusorganisaation järjestämää, mutta tutoriksi hakeudutaan kuitenkin vapaaehtoisesti. Tutorit saavat työnsä päätteeksi myös tutortodistuksen tehdystä työstä. Tutoroinnin aikana nuori on voinut oppia uusia asioita esimerkiksi ryhmänohjauksesta, sosiaalisista suhteista tai itsestään. Oppimista tapahtuu siis koulutuksen jälkeenkin, ja vasta tekemällä tutorit pääsevät täysin sisälle tehtäviinsä (MLL 2013, 5). Oppiminen on yhteydessä myös ryhmän sisällä vallitseviin suhteisiin (Nikkola 2012, 92).

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSPROSESSI

Teoreettisen viitekehyksen lisäksi tarvitsin tutkimustietoa. Opinnäytetyöni tavoitteena oli suunnitella mahdollisimman hyvä tutorkoulutuksen runko lukion käyttöön. Minulla ei kuitenkaan ollut tietoa siitä, mitä sen pitäisi sisältää? Millaisia tutorkoulutukset yleensä ovat? Mitä aiheita niissä käsitellään? Mitä tietoa/taitoja nuoret tarvitsevat, jotta he voisivat toimia tutoreina? Näitä kysymyksiä lähdin selvittämään. Tässä luvussa esittelen ensin tutkimusmenetelmien valintaa, jonka jälkeen käyn läpi tutkimusprosessin rakennetta.

4.1 Tutkimusmenetelmien valinta

Tutkimusta tehdessä voi käyttää joko määrällistä tai laadullista tutkimusmenetelmää. Määrällinen tutkimusmenetelmä on hyvä silloin, jos haluaa osoittaa toiminnallisen opinnäytetyön tukena numeraalista, tilastoitua tietoa. Aineisto kerätään tällöin lomakemuodossa esimerkiksi sähköpostitse tai paikan päällä. Lomakekysymykset voivat olla monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä tai molempia. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä aineiston keruu tapahtuu joko ryhmä- tai yksilöhaastatteluina. Kyseistä menetelmää on hyvä käyttää silloin, kun halutaan ymmärtää jotain ilmiötä, tai kun halutaan toteuttaa joku kohderyhmän ajatuksiin liittyvä idea. Kuitenkin molempia tutkimusmenetelmiä voi käyttää pohjatiedon tai sisällön keräämiseksi jotakin tuotetta varten. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 58-63.)

Valitsin näistä kahdesta määrällisen tutkimusmenetelmän sen vuoksi, että halusin kerätä palautetta kaikilta lopettavilta tutoreilta. Oli järkevää, että tekisin kyselylomakkeet 43:lle tutorille haastatteluiden sijaan. Toiminnallisissa opinnäytetöissä tällaisen tiedonhankinnan avulla on tarkoituksena saada suuntaviivoja tuotteen sisältöön (Vilkkä & Airaksinen 2004, 62). Sama pätee myös sähköpostikyselyyn, jonka tein muille Jyväskylän lukioille tutorkoulutuksen sisällöstä ja tutortoiminnasta: Halusin tietoa jo valmiista koulutuksesta, jotta voisin itse suunnitella sellaisen.

Tekemäni kyselylomake muodostui enimmäkseen avoimista kysymyksistä. Avointen kysymysten avulla voidaan helpommin saada tietoon vastaajan kokonaisvaltainen

mielipide tai jokin toteuttamiskelpoinen idea (Aaltola & Valli 2010, 126). Toisaalta osa voi myös jättää vastaamatta tai vastata asian vierestä, mikä voi tehdä vastauksista hyödyttömiä (mt., 126).

Kyselylomaketutkimuksessa asetelmia on kahdenlaisia: poikittais- ja pitkittäistutkimuksia. Poikittaistutkimuksessa aineisto kerätään tietyssä ajankohtana monilta vastaajilta, kun taas pitkittäistutkimuksessa aineistonkeruu tehdään useampana ajankohdana samoilta vastaajilta. (mt., 128). Toteutin opinnäytetyössäni kolme poikittaistutkimusta: sähköpostikyselyn Jyväskylän lukioille tutorkoulutuksesta ja tutortoiminnasta, palautekyselyn lopettaville tutoreille heidän kaudestaan sekä palautekyselyn uusille tutoreille tekemästäni koulutuksesta.

Tutkimuksen luotettavuutta on tärkeää arvioida erilaisilla mittareilla. Tutkimuksen reliabelius tarkoittaa tutkimustulosten pätevyyttä antaa tuloksia, jotka ovat toistettavissa, eivätkä ole sattumanvaraisia. Tutkimuksen validius tarkoittaa valitun tutkimusmetodin kykyä mitata mitattavaa asiaa, kuten ovatko kyselylomakkeeseen vastanneet ihmiset ymmärtäneet siten, miten tutkija on halunnut. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2014, 231-232.)

4.2 Tutkimusprosessin kulku

Pohjaan opinnäytetyöni taustaa ja lähtökohtia toimintatutkimukseen, jonka kuvauksella on paljon yhteistä oman toiminnallisen opinnäytetyöni kanssa. Tämän jälkeen kerron tutkimusprosessin eri vaiheista ja peilaan niitä omaan työhöni.

Toimintatutkimuksessa olennaista on kehittää jotain toimintaa tutkimuksen ohessa. Tutkijan tekemä tutkimus siis hyödyttää jonkun organisaation toimintaa, tai kehittää jotain toimintatapaa eteenpäin. Toimintatutkimuksessa voi käyttää monenlaisia tutkimusmenetelmiä päämäärän saavuttamiseksi. Tutkimuksen teoria on tärkeä osa itse toimintaa. Lähtökohtana tutkimuksen tekemiselle voi toimia esimerkiksi oma kriittinen arviointi ja pohdiskelu jostakin jo olemassa olevasta toiminnasta. On hyvä pohtia toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja sitä, milloin toimintaa on viimeksi kehitetty. (Aaltola & Valli 2010, 214-219.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössäni kerron tehdystä kehittämistyöstä Schildtin lukion tutoritoimintaan liittyen. Alkutapaamisissa tutorvastaavan opettajan ja opinto-ohjaajien kanssa yhdessä totesimme, että tutoritoimintaa olisi hyvä kehittää ja uudenlaisen tutorkoulutuksen luominen oli paikallaan. Opinnäytetyö siis lähti yhteisestä pohdiske- lusta ja kehittämisen tarpeen tunnistamisesta, samaan tapaan kuin toimintatutkimuk- sessa.

Tutkimusprosessin kulussa on viisi osaa: ideointi ja alkukartoitus, tutkimukseen sitou- tuminen, toteutus, kirjoittaminen ja tiedottaminen. Ideointi- ja alkukartoitusvaiheessa asetetaan tutkimuskysymykset, päätetään tutkimuksessa käytettävät menetelmät, määritellään sen teoreettinen viitekehys ja tehdään tutkimukselle aikataulu. Sitoutu- misvaiheessa perustellaan tutkimuksen tarpeellisuus, haetaan tarvittavat tutkimuslu- vat, tehdään tarkka tutkimussuunnitelma ja luodaan alustavasti tutkimuksen sisällys- luettelo. (Vilka 2015, 56-78.)

Toteuttamisvaiheessa hankitaan tarvittava tutkimusaineisto, jäsennellään aineisto loogisesti ryhmiin, analysoidaan se ja tehdään siitä johtopäätökset. Kirjoittamista ta- pahtuu koko tutkimuksen ajan, eikä se ole erillinen osa tutkimusprosessia. Kirjoitta- miseen kuuluvat esimerkiksi työn luonnokset, muokkaukset ja hiominen. Tiedottamis- vaihe on viimeinen ja siihen voi kuulua esimerkiksi lehdistötiedotteen tekeminen tai tiedotustilaisuuden pitäminen. (Vilka 2015, 79-85.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä prosessi alkaa erilaisista toimintasuunnitelmista, teoreettisen viitekehysten valinnasta ja aineiston keruusta. Näistä lähdetään hiljal- leen kehittämään opinnäytetyöraporttia ja produktia. Aineistoa voi välillä täydentää ja rajata. Mielessä tulee pitää opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ja valittu tietoperusta. Prosessin edetessä tulee tehdä työn rajaamiseen ja tekstin sisältöön liittyviä ratkaisu- ja ja arvioida niitä kriittisesti. (Vilka & Airaksinen 2004, 68.)

Ensimmäisenä opinnäytetyössäni lähdin selvittämään tilaajan tarvetta opinnäytetyöl- leni. Tutustuin myös opinnäytetyöni teoreettiseen viitekehukseen, joka on toiminut tutkimukseni pohjana. Teetin opinnäytetyötäni pohjaavat kyselyt, joiden tuloksia esit-

telen kahdessa seuraavassa luvussa. Avaan työn etenemistä lisää myöhempanä, eri vaiheita käsittelevissä kappaleissa.

5 SÄHKÖPOSTIKYSELY JYVÄSKYLÄN LUKIOILLE

Huhtikuun 2017 alussa lähetin sähköpostikyselyn jokaiseen Jyväskylän lukioon yhdelle opinto-ohjaajalle. Pyysin viestissäni, että jos opinto-ohjaajat eivät olleet tutorvastaavia, he lähettäisivät viestin opettajalle, joka tutortoiminnasta vastaa. Sain heti viikon sisään vastaukset kahdesta lukiosta. Kun yhdestä lukiosta ei kuulunut huhtikuun puoliväliin vastausta, lähetin kyselyn muillekin lukion opinto-ohjaajille. Aikataulusyistä vastauksia kyseisestä lukiosta en lopulta saanut ollenkaan.

5.1 Kyselyn tulokset

Käsittelen seuraavaksi tekemääni kyselyä ja kahden lukion vastauksia. Käytän lukiosta nimityksiä lukio A ja lukio B. Teettämässäni sähköpostikyselyssä oli kolme kohtaa: 1. Onko lukiossanne tutortoimintaa? Millaista? 2. Järjestetäänkö lukiossanne tutoreille tutorkoulutus? Mitä se sisältää? 3. Kuinka osallistavaa tutortoiminta on, miten paljon tutorit itse vastaavat toiminnoista?

Vastauksista selvisi, että molemmissa lukioissa oli tutortoimintaa. Lukiossa A tutorkausi alkaa jo ensimmäisenä opiskeluvuonna tammikuussa ja päättyy toisen opiskeluvuoden joulukuussa. Lukiossa A toiminta sisältää muun muassa yhdeksäsluokkalaisten opastamista avointen ovien päivissä, vanhempainilloissa opiskelijan äänenä toimimista, opinto-ohjaajien kanssa vieraillemista yläasteilla ja syksyllä ykkösten ryhmäytymispäivän suunnittelua ja toteuttamista sekä lukio-opinnoissa opastamista.

Lukiossa B tutorkausi alkaa ensimmäisen vuoden keväällä, kun uudet tutorit kootaan halukkaista. Tutorit ovat mukana uusien ykkösten ensimmäisissä koulupäivissä, alkusyksyn ryhmäytymisretkellä ja apuopettajina menetelmänkurssissa. Talvella tutorit opastavat lukioon tutustuvia yhdeksäsluokkalaisia ja ovat mukana myös vanhempainilloissa.

Molemmissa lukioissa järjestetään tutorkoulutus. Lukiossa A tutorkoulutusta pidetään talvella välituntipalaverien muodossa, ja keväämmällä on 3-5 koulun jälkeistä tuokio-

ta, joissa syvennyttään hyvän tutorin piirteisiin, suunnitellaan tulevaa ja tutorit saavat myös esittää toiveita toiminnalleen. Tutorit saavat kotiläksyn muodossa pohtia tutorin tehtäviä koulun arjessa. Kesäloman viimeisenä päivänä tutorit kokoontuvat muutamaksi tunniksi tutortoiminnasta vastaavan opettajan kanssa koululle tapaamaan uusia ryhmänohjaajia, suunnittelemaan ensimmäisten koulupäivien ohjelmaa ja käymään läpi käytännön asioita yhdessä ryhmänohjaajien kanssa. Lukiossa B järjestetään kevään aikana tapaamisia, joissa tehdään kartoitusta opiskelijoiden taidoista ja kokemuksista, joita voitaisiin hyödyntää tutorina toimiessa. Näissä tapaamisissa myös suunnitellaan seuraavan vuoden toimintaa.

Kolmas kysymys koski tutortoiminnan osallistavuutta. Lukiossa A todettiin, että tutorit tekevät erittäin itseohjautuvasti kaikki heille annetut tehtävät ja ilmoittautuvat mielellään vapaaehtoisiksi erilaisiin tehtäviin, kuten vieraiden kierrättämiseen tai puhujiksi tilaisuuksiin. Tutorit harvoin kuitenkin ehdottavat tai suunnittelevat mitään uutta. Lukiossa B tutorivastaava opettaja on organisoiija ja koollekutsuja. Tutortoiminnan todettiin myös olevan erittäin itseohjautuvaa.

5.2 Pohdintaa tuloksista

Teoriaosiossani kerroin nuorten osallisuuden edellytyksistä, joista yksi oli nuorten omaehtoisuus (MLL 2008, 8). Kyselyn vastausten pohjalta tutorit hakeutuvat itseohjautuvasti vapaaehtoisiksi jo ennalta määrättyihin tehtäviin, mutta eivät aktiivisesti suunnittele uusia ideoita. Miksi näin on? Onko lukioissa muodostunut rakenteita, joissa tutortoimintaa toteutetaan samojen kaavojen tai perinteiden mukaan?

Olisi hyvä painottaa enemmän sitä, että tutorit saavat vapaasti keksiä uusia ideoita ja niitä voisi ehdottaa pitkin vuotta. Jos heille antaa vapauden suunnitella ja toteuttaa erilaista toimintaa, heille antaa myös aktiivisen toimijan roolin, vastuuta koulun yhteisöllisyyden tukemiseen ja koulukulttuurin uudistamiseen (Salovaara & Honkonen 2011, 78). Näin toiminta mahdollistaisi nuorten todellisen osallisuuden.

Tutoreista vastaava opettaja voisi auttaa uusien toimintojen organisoinnissa, mutta ei ottaisi tutoreiden ideoita kokonaan itselleen järjestettäväksi. Esimerkiksi jokin projekti koulun yhteisöllisyyden edistämiseksi olisi varmasti mahdollinen, jos tutorit suunnitte-

lisivat sisällön huolella. Tutoreille voi myös järjestää suunnittelun helpottamiseksi työpajoja, joissa ideoidaan jonkun teeman puitteissa uudenlaista toimintaa. Tämä on kuitenkin täysin kiinni koulun kulttuurista.

Koulutuksessa haluaisin jotenkin korostaa enemmän tutoreiden omaehtoisuutta. Tutorit voivat oma-aloitteisesti suunnitella ja ehdottaa kaikenlaista toimintaa, mutta jostain syystä on aina menty samojen kaavojen mukaan. Tutorit ovat siis järjestäneet sellaista toimintaa, jota on myös aiempina vuosina ollut. Ehkä he eivät ole ymmärtäneet, että he voisivat järjestää ja suunnitella jotain uutta? Onko tutortoimintaa rajattu liikaa opiskelijaryhmien yhteisöllisyyteen? Sen tukeminen on tietenkin tutoreiden pääasiallinen tehtävä, mutta yhtä lailla he voisivat järjestää myös laajempaa toimintaa eri opiskelijaryhmien välillä.

Lukiossa A oli annettu tutoreille pohdiskelutehtäviä omasta tutoroinnista. Lisäsin lopulta produktiini näitä myös, koska tutoreiden kannattaa pohtia kriittisesti omaa toimintaansa tutorina ja millainen tutor oikeastaan haluaa olla. Päätin myös järjestää koulutuksen useampana iltapäivänä, niin kuin muissa Jyväskylän lukioissa. Näin kaikki informaatio ei tule kerralla, kun koulupäivän sisältö jo itsessään vaikuttaa tutoreiden jaksamiseen.

6 TUTOREIDEN PALAUTEKYSELY TUTORTOIMINNASTA

Sähköpostikyselyn lisäksi tein nykyisille tutoreille palautekyselyn heidän kaudestaan. Sen tarkoituksena oli selvittää, oliko tutorina toimiminen ollut nuorille mieleistä, olivatko he törmänneet tutorina toimiessaan ongelmiin, tai oliko jotain, jossa he olisivat tarvinneet lisää tietoa tai apua. Vastauksia sain yhteensä 28, kun tutoreita oli 43, eli yli puolet. Sain vastauksia jokaisen kuuden luokan tutoreilta. (kts. liite 2.)

Etsin teoriaa työni tueksi. Minun oli lomakkeita analysoidessani vaikea miettiä, miten esittäisin saadut tulokset. Tekisinkö kaavioita vai esittäisinkö tulokset sanallisesti? Prosenttiluvuin vai numeroin? Mitkä asiat saamissani vastauksissa olisivat merkittäviä opinnäytetyötäni varten? Kokosin vastaukset yhteen tekstitiedostoon aihealueittain ja tutkin tutkimusmetodeihin liittyvää kirjallisuutta. Koska otanta on suhteellisen pieni, esitän tulokset numeroin enkä prosentein.

6.1 Tulokset

Suurin osa nuorista oli kokenut tutorina toimimisen mieluisaksi. Vain kaksi olivat vastanneet, etteivät osaa sanoa ja yksi ei ollut kokenut tutorointia omaksi jutukseksi. Perusteluiksi tutortoiminnan positiiviselle kokemukselle kerrottiin tutustuminen muihin ihmisiin (11), ykkösten auttaminen ja opastaminen (7), tapahtumien järjestäminen (4) ja kiva tutorluokka (2). Tutortoiminnassa ongelmiin oli törmännyt neljä. Vaikeaksi koettiin luokkailtojen markkinointi (1), ensimmäisen koulupäivän suunnittelun suppeus (1) ja leikkien/ohjelman keksiminen (2).

Neljäs kysymys koski tutortoiminnan odotuksia. 19 tutoria koki, että tutortoiminta oli pääosin vastannut odotuksia. Osa oli ollut tukioppilastoiminnassa mukana jo yläasteella (3), osa oli odottanut luokkailtoja (2), ensimmäisellä vuositasolla oli saanut tutortoiminnasta hyvän kuvan (1) tai kaverit olivat kertoneet toiminnasta (1). En osaa sanoa – vastauksia tuli 7: osalla ei ollut ollut mitään ennakko-oletuksia. Kahdella tutorilla toiminta ei ollut vastannut odotuksia, koska tutorkurssin tunnit oli vaikea saada täyteen (1) ja ykköset olivat jääneet etäisiksi vähäisen yhteisen tekemisen vuoksi (1).

Tutoreiden tehtävät oltiin koettu selkeiksi (23). Ainoastaan kaksi tutoria koki säännöt epäselkeiksi.

Kuudes kysymys koski sitä, olivatko tutorit kokeneet voivansa vaikuttaa luokan ryhmähenkeen. Kyllä – vastauksia tuli 14. Ryhmähenkeen he olivat kokeneet vaikuttavansa tutustumisleikeillä, luokkailloilla ja ryhmäyttämällä (9), luomalla rentoa ilma-piiriä (2) ja ottamalla kaikki huomioon (1). En osaa sanoa – vastauksia tuli kuusi ja muutama oli kommentoinut alle, että ykköset tutustuivat pitkälti itsenäisesti. Seitsemän tutoria oli kokenut, ettei ollut voinut vaikuttaa ryhmähenkeen. Syiksi kerrottiin, etteivät tutorit olleet hirveästi luokan kanssa tekemisissä (2), luokka ei osallistunut järjestettyyn toimintaan (3), ykköset tutustuivat itsenäisesti (1) ja ensimmäiset päivät jäivät väliin (1).

Kyselyssä ilmeni, että tutoreilla oli paljon ideoita uusien tutoreiden kouluttamista varten. Niitä olivat esimerkiksi leikkien/ohjelman huolellinen suunnittelu ja ideointi (7), asiaa yksinäisyydestä ja syrjäytymisestä (3), miten saada ykköset mukaan leikkeihin (2), erilaisten vaikeiden tilanteiden läpikäyntiä ja miten niissä toimia (2) sekä seuraavan vuoden kulun miettimistä ja uusien ideoiden keksintää (1). Kolmen tutorin mielestä nykyinen koulutus oli hyvä sellaisenaan.

Tutortoimintaan liittyviä kehittämissuhteita tuli jonkin verran. Ehdotuksia oli muun muassa tutoreiden mukana olo muissakin kuin luokkailloissa (2), enemmän toimintaa eri ryhmien kesken, viikoittainen tapaaminen, enemmän yhteistyötä ryhmänohjaajan kanssa ja tutoreiden motivoiminen toimintaan.

6.2 Pohdintaa tuloksista

Aineistosta voisi päätellä, että suurena motiivina ja positiivisena puolena tutortoiminnassa on uusien vertaissuhteiden luominen. Nuoruuteen kuuluu olennaisesti vertaissuhteiden merkityksen kasvu (Erkko & Hannukkala 2013, 48), joten muihin ihmisiin tutustuminen nuorten kokemana tutortoiminnan positiivisena puolena ei ole ihme. Tutortoiminnassa harva oli törmännyt ongelmiin, joka osoittaa sen, että tutortoiminta oli ollut suhteellisen helppoa ja mukavaa toimintaa nuorille.

Kyselyitä analysoidessani aloin pohtimaan, osaavatko tutorit tunnistaa heidän tarpeellisuuttaan uusien ykkösten ryhmäytymisessä ja myönteisen ilmapiirin luomisessa. Kuitenkin vain puolet vastanneista oli kokenut, että oli voinut vaikuttaa ryhmähenkeen. Ehkä kaikki eivät ole ajatelleet vaikkapa alussa tehtävien tutustumisleikkien ja yhteisöllisen toiminnan merkitystä? Ehkä he olisivat tarvinneet ymmärrystä ryhmäilmiöistä? Koulutuksessa voisin tuoda enemmän ryhmäytymisen teoriaa esille, jotta tutorit ymmärtäisivät sen merkityksen esimerkiksi kouluhyvinvointiin.

Palautekyselyissä muutaman vastauksen yhteydessä oli mainittu, ettei tutoroitavan ryhmän nimiä oltu opittu. Olin kuullut tätä myös harjoitteluni aikana näiltä edellisiltä tutoreilta. Tämän vuoksi haluan koulutuksessani korostaa nimien opetteluun tärkeyttä: Nimien oppiminen ei tee vielä ryhmää, mutta luo tuttavallisuutta ja helpottaa tutustumista (Salovaara & Honkonen 2011, 25).

Koulutukseen voisin lisätä jonkinlaisen ohjelman suunnitteluun liittyvän osion, koska sille oli selkeästi tarvetta tutoreiden antaman palautteen perusteella. Näin uudet tutorit saisivat harjoitusta ohjelmakokonaisuuksien tekemiseen ja siihen, mitä pitää ottaa huomioon toimintaa suunnitellessa. Palautekyselyssä tutorit toivoivat myös yksinäisyysteeman käsittelyä ja vaikeiden tilanteiden ratkaisua, joten ajattelin toteuttaa jonkinlaisen case-esimerkkitehtävän. Tehtävä voisi sisältää erilaisia tilanteita yksinäisyyteen liittyen, joita pitäisi ratkaista ryhmissä.

Olin tyytyväinen saamiini vastauksiin. Viimeisimpiin avoimiin kysymyksiin tuli tosin vähemmän vastauksia – ehkä kyselyni oli liian pitkä. En osannut jättää mitään kysymyksistä pois, kun koin, että kaikki olivat tarpeellisia. Toisaalta yksi parinkymmenen minuutin välitunti on joillekin liian lyhyt aika noin pitkän kyselyn täyttämiseen. Mietin myös, miksi yli kolmasosa tutoreista ei tullut vastaamaan kyselyyn ollenkaan. Olin jopa mainostanut etukäteen, että kyselyn ohessa tarjolla on karkkeja ja keksejä. Ehkä tutortoiminta oli osalle jo kaukaista, jos oli suorittanut tutorkurssin vaadittavan tuntimäärän jo syksyllä.

7 KOULUTUKSEN PILOTTITOTEUTUS

Koulutuksen suunnittelun tukena käytin tekemiäni kyselyiden tuloksia. Ajattelin tehdä koulutuksen osissa, koska yksi iltapäivä on aika raskas asioiden sisäistämiseen, eikä sen aikana tutor-ryhmäläisiin ehdi oikein tutustua. Pidimme tutortoiminnasta vastaavan opinto-ohjaajan kanssa aloituspalaverin, jossa löimme lukkoon aikataulun kolmelle tiistai-iltapäivälle, joiden nimet olivat: tutustumiskerta, ryhmänohjaajien ja tutoreiden tapaaminen ja tutorina toimiminen.

Koulutus oli ennen pidetty auditoriossa, mutta itse pidin sitä vähän haasteellisena tilana ryhmätehtävien suorittamiseen. Varasimme ison luokkatilan koulutuksen ajalle. Jatkoimme kuitenkin tutoreiden valintaperinnettä: tutoriksi haettiin lähettämällä cv ja kaikki sen lähettäneet pääsivät tutoreiksi. Palaveerasin myös tutorvastaavan opettajan kanssa ja määrittelimme vähän koulutuksen suuntaviivoja: Tutorit olivat lukiossa avainasemassa hyvän ilmapiirin luomisessa ja ryhmähengen nostattamisessa, ja sitä tulisi korostaa jatkossakin.

Teettämissäni palautekyselyissä moni ehdotti koulutuksen sisällöksi leikien/ohjelman suunnittelua, yksinäisyys-teeman käsittelyä ja erilaisissa tilanteissa toimimista. Mielestäni sain aika hyvin koottua kaikista annetuista ehdotuksista hyvän paketin, huomioiden myös tutorvastaavan opettajan ja opinto-ohjaajan palautteen ja toiveet. Halusin myös toiminnasta mahdollisimman osallistavaa ja sellaista, että se perustuisi nuorten omaehtoisuuteen. Aikatauluista ja ohjelmanumeroista oli pystyttävä joustamaan.

Koulutuksen avaamiseen päätin käyttää kuvakorttitehtävää, jota on käytetty monesti aikaisemmin erilaisissa yhteisen toiminnan aloituksissa ja lopetuksissa. Ehyt ry:n (2015) ryhmäilmiö – teoksesta löysin erittäin hyviä harjoitteita uusien tutoreiden alku-ryhmäytykseen ja koin niiden olevan sellaisia, joista heillä ei välttämättä olisi oma-kohtaista kokemusta. Tarkoitus oli antaa uusia eväitä ryhmäytykseen, mutta myös päästä sisälle tutorointiin ja tutoreiden tärkeisiin tehtäviin.

7.1 Tutustuminen

Koulutus alkoi tutustumiskerralla, jossa oli teemana tutustuminen ja tutor-ryhmien muodostaminen. Koulutuskerran tavoitteena oli tutustua toisiin tutoreihin ja omaan tutor-ryhmään, sekä innostaa tutoreita toimintaan. Tutoreiksi ilmoittautuneita oli 26 ja koulutuskerralle saapui noin 20 nuorta. Pistin merkille, että uusia tutoreita on selkeästi vähemmän kuin ennen. Se voi olla hyväkin asia, kun kaikille riittää tehtävää. Tutortoiminnassa mukana ollut opinto-ohjaaja ja tutorvastaava opettaja osallistuivat koulutukseen myös.

Koulutuksen aloitusasetelmana käytin rinkiä, koska sen käyttäminen lisää ryhmän jäsenten keskinäistä hyvää vuorovaikutusta (Seta ry 2013, 14). Koulutus alkoi kuvakorttitehtävällä. Tehtävässä piti valita kuvakortti, joka kuvasti tutortoiminnan odotuksia tai sitä, millä mielellä on koulutukseen saapunut. Tämän jälkeen käytiin ringissä läpi kuvakortit ja kerrottiin oma nimi, sekä perusteltiin kuvien valinta. Keskusteluista ilmeni, että suurin osa odotti tutustumista uusiin ihmisiin ja uusien opiskelijoiden opastamista ja tukemista koulun alussa.

Kuvakorttitehtävä meni kokonaisuudessaan hyvin ja puheenvuorot olivat aidosti tasavertaisia. Tutoreiden antamista vastauksista voisi päätellä, että suurin osa oli erittäin motivoituneita tutortoiminnan järjestämiseen, koska heillä oli jo valmiiksi halu auttaa uusia opiskelijoita.

Kuvakorttitehtävän jälkeen siirryimme keskustelemaan ryhmäytymisestä ja miksi sitä oikeastaan tehdään. Jos opiskelijat viihtyvät ryhmässä, he tulevat kouluun mielellään tekemään sitä, mitä siellä kuuluukin tehdä ja ongelmakäyttäytyminen vähenee (EHYT ry 2015, 9). Tutoreiden kanssa pohdimme, minkälaisia harjoitteita pitää ensimmäisenä ohjata uuden ryhmän kanssa. Tästä siirryttiin luonnollisesti nimi- ja tutustumisleikkeihin.

Nimileikit sujuivat hyvin ja moni tutor sai uusia leikkejä jatkojalostukseen. Jokaisen leikin jälkeen pohdittiin yhdessä, missä vaiheessa sen voi ryhmän kanssa toteuttaa. Moni totesi leikin olleen haastava, kun ei osannut kaikkien nimiä. He totesivat sen sopivan vähän myöhempään vaiheeseen, kun nimiä on jo jonkun verran opittu. Har-

joitukset saivat tutorit selvästi pohtimaan, missä vaiheessa mitäkin leikkejä voi ottaa. Olen itsekin huomannut, että harjoitusten luonteella on kuitenkin merkitystä etenkin ryhmän alkuvaiheessa, kun ryhmän roolit ovat vasta määrittymässä ja turvallinen ilmapiiri kehittymässä. On hyvä, että tutorit pohtivat sitä myös.

Nimileikit ovat tärkeitä nimien oppimisen ja hauskojen ryhmäytymishetkien kannalta, mutta nimien opetteleminen ei kuitenkaan vielä muodosta ryhmää. Ryhmäytyminen tapahtuu pitkällä aikavälillä, vaatien montaa hyvää ryhmäytymishetkeä. Ryhmähenki muodostuu näistä yhteisistä hetkistä, perinteistä ja kokemuksista. (Salovaara & Honkonen 2011, 25.) Tutustumista edesautetaan erilaisilla tutustumisharjoituksilla, joita oli seuraavana vuorossa.

Tutustumisleikkinä oli parihaastattelu/ystäväkirja – harjoitus. Tutorit tekivät harjoituksen pareittain haastatellen vuorotellen toisiaan. Luokkatilassa oli positiivinen ja lämmin tunnelma. Mielestäni olin onnistunut ensimmäisen koulutuskerran tavoitteiden mukaisesti mukavan ja innostavan ilmapiirin luomisessa.

7.2 Ryhmänohjaajien tapaaminen

Ryhmänohjaajille ja tutoreille pidettiin yhteinen puolen tunnin mittainen tapaaminen. Sen tavoitteena oli ryhmänohjaajien ja tutoreiden tutustuminen, sekä ryhmän toiminnan yhteisten suuntaviivojen luominen. Koulutuskerran työskentely tehtiin tutoreiden ja ryhmänohjaajien pienryhmissä luokittain. Koulutuskerta sisälsi yhden tutustumisleikin ja yhden keskusteluharjoituksen. Tutustumisharjoitus meni hyvin ja monessa ryhmässä puhuttiin siitä, että kyseinen harjoitus pienryhmissä olisi hyvä myös uusille ykkösille koulun alussa, kun isossa ryhmässä on niin jännittävää olla.

Olimme ennen ryhmänohjaajien tapaamista keskustelleet yhdessä tutorvastaavan opettajan ja opinto-ohjaajan kanssa, että ryhmänohjaajat olivat aikaisemmin olleet pulassa uusien tutoreiden kanssa, kun eivät tienneet mistä heidän kanssaan keskustelisivat tai mistä lähtisivät liikkeelle. Asiaa pohdiskeltuani tulin siihen johtopäätökseen, että jokin osallistava menetelmä tukisi keskustelua hyvin. Löysin sopivan mallin ja muokkasin oman version mind map – työskentelystä. Ryhmänohjaajilta tuli hyvää palautetta työskentelystä – oli jotain valmista mitä lähteä työstämään. Mind map -

keskusteluharjoite itsessään toimi mielestäni todella hyvin, aktivoiden tutoreita ja ryhmänohjaajia tasavertaiseen keskusteluun.

Koulutuskerran tavoitteena oli se, että ryhmänohjaajat ja tutorit tutustuisivat keskenään hyvän yhdessä työskentelyn merkeissä. Tarkoituksena oli myös innostaa seuraavan lukuvuoden toimintaan. Osan ryhmistä kohdalla tavoitteet toteutuivat. Joissain ryhmissä ryhmänohjaaja ei ollut paikalla tai ryhmän tutoreista puuttui suurin osa, mikä aiheutti haasteita yhdessä työskentelylle.

7.3 Tutorina toimiminen

Viimeiselle koulutuskerralle pääsivät lähes kaikki tutorit. Sen teemana oli tutorina toimiminen. Työskentely tehtiin suurimmaksi osaksi tutor-ryhmissä. Koulutuskerran tavoitteena oli valmistaa tutoreita syksyn tehtäviin, kuten erilaisten toimintojen suunnitteluun ja ongelmatilanteiden ratkaisuun.

Koulutuskerta alkoi tutorvastaavan opettajan puheenvuorolla, jossa käytiin läpi käytännön asioita ensi syksyyn liittyen. Paikalla oli myös kolme entistä tutoria kertomassa kokemuksistaan. Heidän kertomustensa yhteydessä näytin powerpoint-esityksen, johon olin koonnut neuvoja uusille tutoreille. Neuvot oli koottu entisille tutoreille teetämästäni kyselystä. He nostivat esille erityisesti suunnittelun, nimien opettelun ja koulun kurssiasioiden tietämyksen tärkeyden. Tämän halusin näyttää sen takia, että uudet tutorit saisivat jo tutoreilta toimineilta kokemuseräistä tietoa siitä, mitä kannattaa tehdä ja minkälaista tietoa koulun toiminnasta he tarvitsevat tutorina toimimiseen.

Koulutuskerralla oli lisäksi yksi tutustumisharjoitus ja erilaisia toiminnallisia harjoituksia seuraavan vuoden toimintaan liittyen. Tutustumisharjoitus ei toiminut tilanteessa ollenkaan. Tutorit odottivat ehkä enemmän suunnittelua, kun aiemmillä kerroilla oli jo käyty läpi tutustumisharjoituksia. Tutoreiden tehtäviin liittyvät harjoitukset kuten vuosikellon suunnittelu ja ohjelmatuokion suunnittelu olivat sen sijaan erittäin toimivia ja aktivoivat tutoreita keskusteluun. Tutorien omat ideat ovat tärkeitä ja niitä tulee ottaa käyttöön, koska koko toiminta perustuu nuorten omaehtoisuuteen (MLL 2013, 5). Painotin vuosikellossa sitä, että toimintaa olisi hyvä olla myös keväällä. Hyvin toimi-

vaa ja turvallista ryhmää tulee kuitenkin rakentaa ja pitää yllä pitkin lukuvuotta (Salovaara & Honkonen 2011, 25). Ohjelmatuokioiden suunnitteluun olisi voinut käyttää enemmänkin aikaa. Tutoreilla kyllä riittää ideoita, kun heille antaa tilaa suunnitella ja tehdä (Salovaara & Honkonen 2011, 79).

Ongelmanratkaisuun ja yksinäisyyteen liittyvä case-tehtävä sujui suhteellisen hyvin. Mainitsin tehtävän yhteydessä siitä, että on sellaisia yksilöitä, jotka viihtyvät itseksensä. Tutoreilla saattaa tulla luokkaa ryhmäyttäessä eteen esimerkiksi sellaisia tilanteita, joissa joku ei halua osallistua toimintaan. Osallistumisen tulee olla vapaaehtoista, eikä ketään saa pakottaa mukaan. Voi olla kuitenkin hankala erottaa vapaaehtoista syrjään vetäytymistä ja yhteisöstä johtuvaa ulkopuolelle jäämistä (Jukarainen ym. 2015, 29). Tutoreiden on hyvä ymmärtää heidän roolinsa yhteisöllisen opiskeluhuollon toimijoina. Heidän tulee myös tietää opiskeluhuoltopalveluista, jotta osaisivat ohjata niiden piiriin sitä tarvitsevia opiskelijoita.

Koulutuskerralle asetetut tavoitteet toteutuivat suurelta osin. Kaikkeen ei kuitenkaan voi ennalta varautua. Tutorit oppivat rooleihinsa viimeistään itse toiminnan aikana. Eteen voi tulla sellaisia tilanteita, joita joutuu itse ratkaisemaan. Heillä on tarve säännölliseen ohjaukseen ja tukeen toimintaa ohjaavilta aikuisilta (MLL 2013, 18). Tutoreiden apuna ja tukena toiminnan aikana ovat tutorvastaava opettaja ja opinto-ohjaajat.

7.4 Tutorsivuston tekeminen

Pohdiskelimme opinto-ohjaajan ja tutorvastaavan opettajan kanssa, että miten kevään koulutuksessa suunnitellut asiat eivät unohtuisi. Tulimme siihen tulokseen, että olisi hyvä tehdä peda.net-sivustolle Schildtin lukion Viitaniemen toimipisteen alle tutoreille tarkoitettu sivu. Sivulle voisi laittaa ajankohtaisia asioita tutortoimintaan liittyen, leikkejä ja harjoitteita tai vuosisuunnitelman luonnosta. Päätin sitten ottaa asian hoidakseni ja koulutuksen päätteeksi aloin suunnitella sivustoa.

Sivustolle kokosin luokittain tutoreiden tekemät ohjelmat, joita he olivat suunnitelleet viimeisellä koulutuskerralla. Näin he näkisivät myös toistensa ohjelmanumeroita, jois-

ta he voisivat ottaa omaan toimintaansa mukaan erilaisia aktiviteetteja. Tutorit olivat lähettäneet suunnitelmansa minulle sähköpostitse, joten kokoaminen oli helppoa. Liitin sivustolle myös koulutuksessa ohjaamani tutustumisleikit, joita he voisivat hyödyntää uusien opiskelijoiden ryhmäytymisessä.

Koulutuksessa tehdystä vuosikellosta koostin vuosisuunnitelman rakenteen jaksoittain – näin tutorit muistaisivat mistä olimme koulutuksessa keväällä puhuneet ja mitä suunnitelleet. He voisivat myös pitää huolen näiden suunnitelmien toteutumisesta. Esimerkiksi tutoreiden palkitsemista ei ole yleensä toteutettu, joten joku ryhmä voisi ottaa sen suunnittelemisen vastuulleen tulevana vuonna.

Tutorsivuston tavoitteena on helpottaa koulun alun ryhmäytyspäiviä. Kuten edellisten tutoreiden palautteessa tuli ilmi, ensimmäisiä päiviä varten olisi pitänyt suunnitella enemmän ja leikkien keksiminen oli joillekin vaikeaa. Nyt tutorit voisivat vain käydä katsomassa, mitä ohjelmaa he olivat keväällä suunnitelleet ja samalla vilkaista toisten ryhmien suunnitelmia. Toivon myös, että sivusto otettaisiin aktiiviseen käyttöön ja tutortoiminnan ajankohtaisia asioita päivitetäisiin sinne. Sivustolle voisi myös liittää linkkejä erilaisiin menetelmä- ja leikkipankkeihin liittyen.

8 PILOTTIKOULUTUKSEN ARVIOINTI JA OPPAAN TEKEMINEN

Tässä osiossa esittelen pilottikoulutuksessa olleille tutoreille teettämäni palautekyselyn vastauksia. Kerron myös tutorkoulutusoppaastani enemmän.

8.1 Tutorkoulutuksen palautekysely

Vastauksia koulutettavilta tutoreilta kyselyyn sain 25, kun uusia tutoreita oli yhteensä 26. Kyselyssä ensimmäisenä selvitin, minä koulutuskertoina vastaaja oli ollut paikalla. Tutustumiskerralla paikalla olleita oli ollut 19, Ryhmänohjaajien tapaamisessa 21 ja viimeisellä koulutuskerralla 25. Tutoreista 16 oli ollut paikalla kaikilla koulutuskerroilla. Heistä 13 oli kokenut kaikki koulutuskerrat tarpeellisiksi, mutta kaksi koki ryhmänohjaajan tapaamisen tarpeettomaksi ja yhden mielestä viimeinen koulutuskerta ei ollut tärkeä.

Tutoreista 9 ei ollut päässyt kuin yhdelle tai kahdelle koulutuskerralle. Silti heistä 5 vastasi, että kaikki koulutuskerrat olivat olleet tarpeellisia. Loput neljä olivat olleet viimeisellä tutustumiskerralla ja ryhmänohjaajien tapaamisessa. Heistä kaksi koki ryhmänohjaajien tapaamisen tarpeelliseksi ja yhden mielestä viimeinen koulutuskerta oli ollut tarpeeton.

Olisin kyselyssä voinut kysyä vielä, miksi jokin koulutuskerta ei ollut tarpeellinen. Näin olisin saanut rakentavaa palautetta siitä, mitä olisi pitänyt tutorkoulutuksessa muuttaa, lisätä tai jättää pois.

Parasta tutorkoulutuksessa oli vastaajien mielestä ollut uudet ihmiset ja tutustuminen (18), pitsa (15), leikit ja leikkien testaaminen (11), hyvä yhteishenki (3), tulevan suunnittelu (3) ja yhdessä tekeminen (3). Yksittäisiä vastauksia olivat muun muassa uuden oppiminen, keskustelutehtävät ja ryhmänohjaajaan tutustuminen. Tässä näkyy jälleen nuoruuteen olennaisesti kuuluva vertaissuhteiden kasvu – uudet ihmiset ja tutustuminen nähdään positiivisena ja mukavana asiana.

Suurelle osalle tutoreista ei jäänyt epäselvyyksiä tai kokemusta siitä, että koulutus olisi ollut puutteellinen (11). Osa olisi kaivannut lisää ohjelman suunnittelua (4), selkeämpiä ohjeita seuraavan vuoden ohjelmasta (2), lisää asiaa erilaisista tilanteista ja miten niissä toimia (2), enemmän suunnittelua ryhmänohjaajan kanssa (1) ja vielä yhden koulutuskerran oman tutoroinnin pohdinnasta (1).

Keskustelimme jo koulutuksen suunnitteluvaiheessa tutorvastaavan opettajan ja opinto-ohjaajan kanssa, että syksyä ei voi kovin pitkälle suunnitella vielä keväällä, vaikka nuoret näin haluaisivat. Tutorit olivat kuitenkin innoissaan nimenomaan ohjelman suunnittelusta, joten siihen olisi voinut varata vähän enemmän aikaa. Case-tehtävä sen sijaan oli jo vähän kyllästymistä aiheuttava keskustelutehtävä, kun se oli koulutuksen loppuvaiheessa. Silti muutama tutor olisi halunnut lisää sen kaltaista ohjelmaa. Todellisuudessa kuitenkin tutorit pääsevät oppimaan näitä tilanteita kokemuksen kautta, omassa toiminnassaan. Kaikkia tilanteita varten ei voida valmentaa.

Jälkeen päin ajateltuna olisin voinut kysellä myös tutoreiden omia kokemuksia ryhmän toiminnasta: tutorkoulutuksessa tutoreista muodostui uusi ryhmä, jossa tulivat esiin kaksi ensimmäistä ryhmän kehitysvaihetta.

8.2 Tuotoksena tutorkoulutusopas

Tein koulutuksen pohjalta Schildtin lukiolle oman tutorkoulutusoppaan, joka sisältää koulutuksessa toteutettujen harjoitteiden ohjeistukset ja rungon. Lisäsin koulutukseen käyttämieni harjoitteiden rinnalle muitakin osallistavia harjoitteita, joista voi valita omaan käyttöön sopivimmat. Opas sisältää ohjaamani kolme koulutuskertaa ja extra-osion, jossa on toiminnallisia ryhmäytymisharjoituksia.

Oppaassa koulutuskertojen harjoitteet on luokiteltu värikoodien avulla kategorioittain ja ne on muotoiltu kortin mallisiksi, jotka voi tulostaa ja leikata itselleen talteen. Opas-ta voivat käyttää tutorvastaavien opettajien ja opinto-ohjaajien lisäksi myös ryhmän-ohjaajat. Se sisältää esimerkiksi erilaisia tutustumisharjoituksia, joita ryhmänohjaajat voivat käyttää uuden opiskelijaryhmän aloittaessa. Harjoitteluni aikana Schildtin luki-ossa ryhmänohjaajat olivat kertoneet, ettei heillä oikein ole välineitä opiskelijoiden

ryhmyttämiseen. Opas siis tarjoaa työkaluja tutorkoulutuksen ohjaamisen lisäksi myös tähän ongelmaan.

Opasta tehdessäni hyödynsin pilottikoulutuksen materiaalin lisäksi keräämiäni kyselyiden tuloksia ja opinnäytetyön tietoperustaa. Idea oppaaseen oli minun, mutta tilaaja vahvisti sen tarpeellisuuden tutortoiminnassa. Opasta voi hyödyntää jatkossa, erityisesti ensi keväänä 2018, kun uuden ison Schildtin tutortoimintaa aletaan suunnitella. Tilaaja totesi myös työn hyväksi ja he aikovat hyödyntää opastani seuraavien tutoreiden kouluttamisessa.

9 LOPUKSI

Tässä luvussa kokoan opinnäytetyöprosessin aikana esiin tulleita ajatuksia ja kehittämis ehdotuksia tutortoimintaan ja tutoreiden kouluttamiseen liittyen. Lopuksi pohdin työni luotettavuutta sekä yleistettävyyttä muihin lukioihin. Soveltuuko koulutusoppaani muiden lukioiden käyttöön? Miten opasta voidaan hyödyntää muussa lukion toiminnassa? Ennen näihin kysymyksiin vastaamista kuitenkin esittelen saamaani palautetta tilaajalta.

9.1 Tilaajan palaute

Sain työstäni positiivista palautetta tilaajalta. Olin heidän mielestään selvästi onnistunut tutorkoulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa, käyttäen pohjana toteuttamaani kyselyä Jyväskylän tutoreille, teoreettista viitekehystä ja ennen kaikkea edellisten tutoreiden toiveita. Tässä sähköpostitse kysymäni palaute opinnäytetyöstä:

”Työskentelimme koko lukuvuoden 2016-17 Paulan kanssa. Koulumme entisenä opiskelijana ja tutorina hän pääsi syvälle lukiomme toimintakulttuuriin. Olimme iloisia, että hän tarttui tältä pohjalta tutor-toiminnan kehittämiseen ja pystyi tuomaan opintojensa kautta uutta näkökulmaa yhteisöllisyyden tukemiseen. Lukiossamme on ollut pitkään tutor-toimintaa, mutta koulutus on ollut vaatimatonta aiemmin. Olemme tähän saakka luottaneet siihen, että tutoreiden partio- ja isoistoinnassa hankitut taidot kantavat myös tutorin tehtävissä. Paulan myötä koulutus sai uutta ryhtiä, sisältöä ja suunnitelmallisuutta.

Koulutus oli sopiva kolmen tapaamiskerran paketti. Myös ryhmänohjaajien näkökulmasta yksi yhteinen tapaaminen tutoreiden kanssa oli sopiva. Tutoreiden ryhmäytyminen toteutettiin hienosti. Kaikki koulutuksen aikaiset suunnitelmat syksyille kirjattiin huolellisesti pedanettiin. Koulutus ohjasi hyvin tutorit toiminnallisuuteen. Paulan rooli ohjaajana oli sellainen, että antoi tutoreille tilaa kehittää omia ajatuksia eteenpäin.

Aiomme toteuttaa uuden ison Schildtin lukion tutor-koulutuksen Paulan luomalla mallilla keväällä 2018. Ainoa mitä malliin pitää lisätä on uuden koulurakennuksen mukanaan tuomat tarpeet. Tämä selviää meille ensi kevään aikana. Paulan malli on joka

tapauksessa yleistettävissä muidenkin lukioiden tarpeisiin vaivatta. Voimme siis suositella koulutusta lämpimästi.” – Opinto-ohjaaja Kaisa Virolainen & tutorvastaava opettaja Lea Savón

Palautteen perusteella olen onnistunut ainakin tilaajan näkökulmasta. Olen tyytyväinen siihen, että he ovat todenneet työni hyväksi ja aikovat hyödyntää tekemääni tutorkoulutusopasta ensi keväänä lukioiden siirtymävaiheessa.

9.2 Itsearviointi ja kehittämisideat

Tutorkoulutuksen suunnittelu ja toteuttaminen tuntui aika luontaiselta jatkumolta ”nuorisotyötä lukiossa” - harjoitteluni jälkeen. Jos lukiossa toimisi nuorisotyöntekijä, tutortoiminta kuuluisi todennäköisesti hänen vastuulleen. Ryhmäyttäminen, osallistavat menetelmät ja yhteisöllisyyden edistäminen ovat teemoja, jotka kuuluvat olennaisesti sekä nuorisotyöhön että lukion tutortoimintaan.

Vaikka tilaajan palautteen perusteella onnistuin työssäni, olisi siinä ollut vielä kehitettävää. Keskustelin opinto-ohjaajan kanssa koulutuksen jälkeen, että ryhmän teoriasta olisi voinut pitää lyhyen osion. Tämän lisäsin opinnäytetyöni produktiin, tutorkoulutusoppaaseen. Osallisuus toiminnassa mielestäni onnistui: menttiin nuorten tahtiin ja jos heillä oli kysymyksiä, niihin oli aikaa vastata. Teorian opettaminen ei ehkä olisi ollut se omin juttuni: pyrin enemmän osallisuuteen ja olemaan osa ryhmää, kuin luennoimaan ja olemaan ”opettaja”. Tutortoimintaan osallistuminen on kuitenkin vapaaehtoista, eikä sen mielestäni pitä olla liian vakavaa. Toisaalta pitää myös korostaa sitä, kuinka iso merkitys tutoreilla varsinkin koulun alussa on.

Koulutuksen suunnittelusta vaikeaa teki se, että minulla oli tietty aika koulutuksen toteuttamiseen: kolme iltapäivää, aikaa yhteensä vajaa viisi tuntia. En saanut kaikkea omasta mielestäni tarpeellista mahtumaan. Olisin ehkä suunnitellut vielä yhden koulutuskerran, jos sille olisi ollut aikaa ja resursseja. Teema olisi ollut yksinäisyys, syrjäytyminen ja kouluhyvinvointi. Tutoreiden kanssa olisi voinut pohtia sitä, mitkä tekijät tekevät koulusta turvallisen ja saavat nuoren voimaan hyvin. Miksi on tärkeää, että heti koulun alussa yritetään saada kaikki kelkkaan mukaan? Miksi yksinäisyyttä kui-

tenkin on ja miten sitä voitaisiin vähentää? Vähän noita aiheita sivuttiin, mutta niitä olisi voinut käydä läpi syvemmin.

Mielestäni koulutus olisi voinut myös sisältää enemmän ryhmänohjaustaitojen harjoittelua. Pohdiskelin aluksi, että yksi harjoite olisi sisältänyt leikkien ohjausta koko ryhmälle niin, että jokainen tutor-ryhmä olisi miettinyt jonkun leikin ja päättänyt kuka sen ohjaa. Tulin lopulta siihen tulokseen, että se olisi vienyt liikaa aikaa. Tutorit pääsivät kuitenkin paljon toimimaan ryhmissä yhdessä, joten se edisti ryhmässä toimimisen taitoja. Ryhmänohjausta tulee joka tapauksessa paljon ensimmäisen syksyn aikana, joten sitä tulee opittua itsenäisesti, kokemuksen kautta.

Koulutus oli kokonaisuudessaan sellainen, joka antaa alkusysäyksen toiminnalle. Voisi ehkä miettiä, olisiko mahdollista järjestää jotain täydennyskoulutusta lukuvuoden aikana. Täydennyskoulutuksissa tai välipalaverieissa voisi pohtia omaa tutorointiaan ja miten sitä voisi parantaa, tai esimerkiksi keinoja parantaa koko lukion yhteisöllisyyttä. Näin syntyisi uusia ideoita siitä, mitä tutorit voivat lukuvuoden aikana tehdä. Jos jotkut tutoreista haluavat esimerkiksi toteuttaa koko koulun yhteisöllisyyttä lisäävän tapahtuman, siihen tulee antaa mahdollisuus. Uudet ideat kehittävät toimintaa eteenpäin ja luovat uusia perinteitä.

Voisi myös miettiä, pystyisikö tutorkurssin laajuutta lisäämään tai tekemään siitä sisällöllisesti useampaa kurssia vastaavan kokonaisuuden. Tunteja tutortoimintaan pitää käyttää noin 30 per kurssi. Tunnit tulevat syksyllä nopeasti täyteen ja ehkä sen vuoksi toimintaa ei enää hirveästi järjestetä keväällä. Jos tutortoiminnasta saisi kaksi kurssia, niin toimintaa jäisi myös kevään puolelle. Toisaalta onko 60 tuntia tutortoiminnasta liikaa, sitä en osaa sanoa.

Puhuin aikaisemmin myös siitä, miten tutortoiminta on keskittynyt vain luokkien ryhmäytykseen. Tutorit voisivat tehdä enemmän yhteistyötä opiskelijakunnan hallituksen kanssa ja järjestää yhdessä koko koulun yhteisöllisyyttä lisääviä tapahtumia. Harjoittelun ja opinnäytetyön tekemisen aikana sain sellaisen käsityksen, että tutortoiminta ja opiskelijakuntatoiminta ovat Schildtin lukiossa aika erillään toisistaan. Näin ei kuitenkaan tarvitsisi olla.

9.3 Yleistettävyys ja luotettavuus

Työni luotettavuutta lähdin pohtimaan teettämieni kyselyiden pohjalta. Molemmissa teettämissäni kyselyissä koulutuksen suunnittelemisen pohjaksi jätti kyselyihin vastaamatta kolmasosa. Sähköpostikyselyissä olisi ollut hyvä saada vastauksia kaikista Jyväskylän lukioista. Olisin voinut sähköpostien lisäksi soittaa sen lukion opinto-ohjaajille, josta en saanut vastausta. Olen kuitenkin tyytyväinen saamiini vastauksiin. Lopettavien tutoreiden palautekyselylle olisin voinut yrittää saada toista aikaa. Aikataulusyistä jouduin kuitenkin jättämään sen väliin, koska minulla oli kiire aloittaa suunnittelemaan koulutusta. Olisi ollut hyvä saada suurempi otanta tutoreita vastaamaan kyselyyn. Puuttuvat vastaukset laskevat työni luotettavuutta jonkin verran.

Teoriapohjaa minulla oli suhteellisen kattavasti koulutuksen ja koulutusoppaan suunnittelua varten, niin tuoretta kuin vähän vanhempaa materiaalia. Olisin kuitenkin voinut hyödyntää niitä enemmän. Esimerkiksi teoriaosioni normeista jäi kokonaan irralliseksi pilottikoulutuksesta ja koulutusoppaasta.

Suunnittelemani pilottikoulutuksestani keräämäni palaute ei juurikaan hyödyttänyt työtäni. Epäonnistuin selvästi sen kyselyn suhteen. Minun olisi pitänyt suunnitella kyselyä tarkemmin esimerkiksi ryhmäytymisen kannalta. Nyt sain lähinnä pintapuolisia vastauksia tutoreiden kokemuksista, jotka olivat kuitenkin positiivisia. En ehkä kuitenkaan saanut niistä hirveästi irti sellaista asiaa, jota olisin voinut hyödyntää tutorkoulutusoppaan suunnittelussa. Sain niistä lähinnä tukea ideoilleni.

Koulutuspaketin sisältö itsessään on sovellettavissa myös muiden lukioiden käytettäväksi tilaajan antaman palautteen perusteella. Työni yleistettävyys muihin lukioihin riippuu pitkälti heidän tutortoimintansa tavoitteista ja tutoreiden työtehtävistä. On vaikea sovittaa koulutuspakettia johonkin lukioon, jossa tutortoiminta alkaa eri vaiheessa lukuvuotta ja jossa tutoreiden työtehtävät on määritelty toisin. Kaikissa lukioissa ei välttämättä myöskään tehdä yhteistyötä ryhmänohjaajien ja tutoreiden kesken. Tutoreiden kouluttamisen lisäksi osa oppaan harjoituksista voisi olla sovellettavissa myös opiskelijakunnan hallituksen käytettäväksi vaikkapa tapahtumien ideointiin.

Oppaassa olevia harjoitteita voi hyvin käyttää lukioiden tutortoiminnassa ja esimerkiksi ryhmänohjaajan välineinä uutta ryhmää ryhmäyttäessä. Niin kuin johdannossa totesin, yhteisöllisyyden edistäminen on koulun tärkeä tehtävä (Koulurauha 2017a), eikä sitä tule jättää huomiotta. Tutoreiden huolellinen kouluttaminen on panostus koko koulun yhteisöllisyyteen.

LÄHTEET

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. 3. uudistettu ja täydennetty painos. WS Bookwell Oy. Juva.
- Ahtola, Annarilla (toim.) 2016. Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen. PS-kustannus. Bookwell Oy, Juva.
- Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14-15. painos. WSOYpro Oy. Helsinki.
- Erkko, Hanna & Hannukkala, Marjo 2013. Mielenterveys voimaksi. Suomen Mielenterveysseura. Kirjapaino Jaarli Oy.
- Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry 2015. Ryhmäilmiö. Ryhmänohjaajan käsikirja. Toinen, uudistettu painos. Brand ID Oy. Pori.
http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Ryhmailmio_verkko.pdf
- Gretchel, Anu 2002. Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen. Teoksessa Anu Gretchel (toim.). Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Suomen kuntaliitto, 48-67.
- Haasjoki, Elina & Ollikainen, Teemu 2010. Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Suomen Mielenterveysseura. Hansaprint Direct Oy.
- Harinen, Päivi & Halme, Juha 2012. Hyvä, paha koulu. Kouluhyvinvointia hakemassa. Suomen UNICEF. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 56. Helsinki.
- Hietala, Tarja & Kaltiainen, Tiina & Metsärinne, Ulla & Vanhala, Erja 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Livonia Print, Latvia.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Bookwell Oy. Porvoo.
- Honkanen, Eija & Suomala, Anne 2008. Oppilashuollon käsikirja. 1-2.painos. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.
- Honkonen, Reija & Salovaara, Tiina 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Bookwell Oy. Porvoo.
- Innostaja.net 2017. Osallistavat menetelmät. Viitattu 17.8.2017.
http://www.innostaja.net/sivu.php?artikkeli_id=24
- Jukarainen, Pirjo & Kiilakoski, Tomi & Syrjäläinen, Eija & Yrjänäinen, Sari 2015. Koettu turvallisuus lukiossa. Teoksessa: Kiilakoski, Tomi & Konttinen, Tanja. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 3-4/2015. 33. vuosikerta.
- Jyväskylän lukiokoulutus 2017a. Jyväskylän yhteinen lukio. Viitattu 9.9.2017.
<https://peda.net/jao/jyl>
- Jyväskylän lukiokoulutus 2017b. Schildtin lukio. Viitattu 24.5.2017.
<https://www.jao.fi/fi/Jyvaskylan-lukiokoulutus/Schildtin-lukio>
- Kopakkala, Aku 2011. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Edita Prima Oy. Helsinki.

- Korhonen, Vesa & Nieminen, Juha 2010. Nuorten ohjauksen kentät ja monialaisen yhteistyön mahdollisuudet. Teoksessa: Näre, Sari & Konttinen, Tanja. Osallisuus ja sosiaalinen vahvistaminen. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 3/2010. 28. vuosikerta.
- Koulurauha.fi 2017a. Ryhmäyttäminen. Viitattu 10.9.2017.
<http://www.koulurauha.fi/turvallinen-koulu/ryhmaeyttaaminen>
- Koulurauha.fi 2017b. Oppilaiden osallisuus. Viitattu 10.9.2017.
<http://www.koulurauha.fi/turvallinen-koulu/oppilaiden-osallisuus>
- Kiilakoski, Tomi 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Helsinki: Opetushallitus, muistiot 2012:6.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 6.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>
- Lukiolaki (1998/629). Viitattu 11.6.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629#L5>
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2015:48. Next Print Oy, Helsinki.
http://www.oph.fi/download/172124_lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2008. Voimaa virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Miktor.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013. Ryhmää rakentamassa. Opas tutortoimintaan. ESA print.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017. Vertaissuhteet. Viitattu 8.9.2017.
<https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/vertaissuhteet/>
- Mikkilä, Joonas & Reinikainen, Hanna & Thuneberg, Mikael & Vesanen, Maria 2011. Lukio 2.0. Suomen Lukiolaisten Liitto ry. KTMP, Korsholms Tryckeri, Mustasaaren Painotalo. Viitattu 26.7.2017. http://lukio.fi/lukio.fi/wp-content/uploads/2015/04/lukio_2_0.pdf
- Nikkola, Tiina 2012. Oppimisen esteet ja mahdollisuudet ryhmässä. Teoksessa: Näre, Sari & Konttinen, Tanja. Osallisuus ja osallistuminen. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 1/2012. 30. vuosikerta.
- Nousiainen, Leena & Piekkari, Ulla 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu. Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32. Opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.
- Nuorisolaki (1285/2016). Viitattu 15.8.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285#Pidp451053920>
- Oppijat -hanke. Informaali oppiminen. Viitattu 14.8.2017.
<https://peda.net/hankkeet/oppijat/ovo/lahtokohdat/informaali>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013). Viitattu 15.7.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

- Repo-Kaarento, Saara 2010. Innostu ryhmästä. Miten ohjata oppivaa yhteisöä. Kansanvalistusseura. Hansaprint Oy. Vantaa.
- Salmivalli, Christina 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. 2. uudistettu painos. Ps-kustannus. WS Bookwell Oy. Juva.
- Salmivalli, Christina 2008. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. 2. painos. WS Bookwell Oy. Juva.
- Savón, Lea 2017. Selvennyksiä tutortoiminnan yksityiskohdista Schildtin lukiossa sähköpostitse 14.8.2017. Jyväskylä.
- Savón, Lea & Virolainen, Kaisa 2017. Palautekirjoitus opinnäytetyöstä sähköpostitse 4.9.2017.
- Seta ry 2013. Älä ole! Normit nurin. Seta – julkaisuja 22. Printon, Tallinn.
<http://suomi100-sateenkaarenavareissa.fi/wp-content/uploads/2017/05/AlaOletaNormitNurin.pdf>
- Stenius, Tuula & Karlsson, Liisa & MLL:n osallisuusverkostolaiset 2005. Yhdessä lasten kanssa – seikkailu osallisuuteen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Mielen terveyden edistäminen koulussa. Työpäpaperi 24/2013. Helsinki. Viitattu 9.6.2017.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110540/URN_ISBN_978-952-245-949-7.pdf?sequence=1
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Opas 36. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Tampere.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukiossa – TEA 2016. Tilastoraportti 14/2017. Viitattu 6.9.2017.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134594/Lukiot_Tilastoraportti_2017_fi_nal.pdf?sequence=3
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b. Osallisuus. Viitattu 8.9.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- Tuckman, Bruce 1965. Developmental sequences of small groups. Psychological Bulletin 63 (6), 384-399.
- Tuckman, Bruce & Jensen, M. A. 1977. Stages of small-group development revisited. Group & Organization Studies 2 (4), 419-427.
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Vilkka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Ps-kustannus. Bookwell Oy, Juva.
- Virolainen, Kaisa 2017. Palautetta ja kehittämisideoita opinnäytetyöstä sähköpostitse 29.8.2017. Jyväskylä.
- Väljäärvi, Jouni 2017. PISA 2015 – Oppilaiden hyvinvointi. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä. Viitattu 28.7.2017.
<https://ktl.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2017/KTL-D118/>
- Väyrynen, Marika 2011. Opinto-ohjaajan koulun tason tehtävät ja työn organisointi lukiossa. Teoksessa: Kasurinen, Helena & Merimaa, Erkki & Pirttiniemi, Juhani

2011. OPO. Opinto-ohjaajan käsikirja. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2011:3.
Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy

World Health Organization 2012. Social determinants of health and well-being among
young people. HBSC-study.

LIITTEET

Liite 1. Sähköpostikyselyn runko

Hei!

Olen yhteisöpedagogiopiskelija Paula Liimatainen Humanistisesta ammattikorkeakoulusta ja teen tällä hetkellä nuorisotyön syventävää harjoittelua Schildtin lukion Viitanien toimipisteessä. Teen myös opinnäytetyön kyseiseen paikkaan, ja toiminnallisen opinnäytetyöni aihe on tutorkoulutuksen suunnittelu ja toteutus.

Tarkoitukseni on tällä sähköpostikyselyllä saada hieman tietoa siitä, miten muissa Jyväskylän lukioissa tutorkoulutus toteutetaan ja millaista tutortoimintaa on niissä. Vastauksenne toivon olevan ikään kuin alkuselvityksenä, pienenä pohjana omalle opinnäytetyölleni. Kysymykset olisivat siis:

1. Onko lukiossanne tutortoimintaa? Millaista?
2. Järjestetäänkö lukiossanne tutoreille tutorkoulutus? Mitä se sisältää?
3. Kuinka osallistavaa tutortoimintaa on, miten paljon tutorit itse vastaavat toiminnoista?

Huom. Jos ette itse vastaa tutortoiminnasta, välittätkö kyseisen opettajan yhteystiedot, joka siitä vastaa. Kiitos jo etukäteen vastauksistanne!

Ystävällisin terveisin, Paula Liimatainen

Liite 2. Palautekysely tutortoiminnasta

Kysely lopettaville tutoreille heidän kaudestaan

Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa sitä, miten olette kokeneet tutoroinnin ja mitä tietoa olisitte ehkä kaivanneet ennen tutoroinnin aloittamista. Kysely on osa minun (Paula Liimatainen, nuorisotyön harjoittelija) opinnäytetyötäni, jonka aiheena on tutortoiminnan kehittäminen Schildtin lukion Viitaniemen toimipisteessä. Opinnäytetyöhöni kuuluu isona osana tutorkoulutuksen suunnitteleminen ja toteutus uusille tutoreille. Toivon, että vastaatte kysymyksiin ajan kanssa ja kerrotte myös mielipiteenne siitä, mitä asioita pitäisi käydä läpi tutorkoulutuksessa.

1. Minkä luokan tutor olet? _____

2. Onko tutorina toimiminen ollut sinulle mieluisaa puuhaa?

Kyllä, miksi?

En osaa sanoa

Ei, miksi?

3. Oletko tutorina toimiessasi törmännyt ongelmiin, joissa olisit tarvinnut apua tai kokenut, ettet tiedä tarpeeksi? Jos olet, millaisiin?

4. Vastasiko tutortoiminta odotuksiasi?

Kyllä, miksi?

En osaa sanoa

Ei, miksi?

5. Ovatko tutorin tehtävät selkeät? Mitä niihin mielestäsi kuuluu?

6. Koetko, että olet voinut vaikuttaa omalla aktiivisuudellasi tutoroimasi luokan ryhmähenkeen?

- Kyllä, miten?
- En osaa sanoa
- En kokenut voivani vaikuttaa, miksi?

7. Mitä neuvoja antaisit uudelle tutorille?

8. Ehdotuksia uusien tutoreiden tutorkoulutukseen? Esim. mitä teemoja/asioita olisi hyvä käydä läpi koulutuksessa?

9. Kehittämisehdotuksia/uusia ideoita tutortoimintaan liittyen:

10. Vapaa sana/terveiset:

Liite 3. Palautekysely tutorkoulutuksesta

Tutorkoulutuksen palautekysely 23.5

Nyt kun koulutus on ohitse, on aika antaa siitä palautetta. Koulutus ja tämä palautekysely ovat osa opinnäytetyötäni, joka kokonaisuudessaan valmistuu syksyllä. Palautteen antaminen auttaa kehittämään tutortoimintaa ja koulutuksen laatua eteenpäin. Vastaathan huolella kaikkiin kysymyksiin.

Minä koulutuskertoina olit paikalla?

- Olin paikalla jokaisella kolmella koulutuskerralla.
- Tutustumiskerralla 9.5
- Ryhmänohjaajien tapaamisessa 16.5
- Viimeisellä koulutuskerralla 23.5

Mitkä koulutuskerrat koit tarpeellisiksi?

- Kaikki kolme koulutuskertaa olivat tarpeellisia.
- Tutustumiskerta 9.5
- Ryhmänohjaajien tapaaminen 16.5
- Viimeinen koulutuskerta 23.5

Mikä oli parasta tutorkoulutuksessa (voit listata useita juttuja)?

Mitä olisit vielä kaivannut koulutukseen, tai jäikö jokin epäselväksi?

Vapaa sana/terveiset:

Liite 4. Tutorkoulutusopas Schildtin lukiolle

TUTOROINTI?
MITÄ SE ON?

TUTOROINTI?
MITÄ SE ON?

OPAS SCHILDTIN LUKION TUTORKOULUTUKSEEN

TUTOROINTI?
MITÄ SE ON?

TUTOROINTI?
MITÄ SE ON?

SISÄLLYSLUETTELO

MITEN OPASTA KÄYTETÄÄN?.....	3
ENSIMMÄINEN KOULUTUSKERTA: TUTUSTUMINEN.....	4
1. Koulutuksen avaus ja ryhmän teoriaa (valitse kaksi)	5
2. Opitaan nimiä! (Valitse kaksi harjoitetta)	7
3. Tutustutaan! (Valitse kaksi harjoitetta)	9
4. Lopetus ja pohdintatehtävä kotiin (vapaavalintainen)	11
TOINEN KOULUTUSKERTA: RYHMÄNOHJAAJAN TAPAAMINEN.....	12
Yhdessä työskentelyä (Valitse vähintään yksi).....	13
KOLMAS KOULUTUSKERTA: TUTORINA TOIMIMINEN.....	15
1. Yhdessä suunnittelua (Valitse vähintään kaksi)	16
2. Ideointia ja ongelmanratkaisua (valitse vähintään yksi)	19
EXTRA: Muita ryhmäytymisharjoituksia.....	22
Lähteet:	24

ENSIMMÄINEN KOULUTUSKERTA: TUTUSTUMINEN

KOULUTUSKERRAN SISÄLTÖ:

- Ensimmäisen koulutuskerran tavoitteena on tutustua uusiin tutoreihin ja omaan tutor-ryhmään. Sen tarkoituksena on luoda hyvää ilmapiiriä ja innostaa toimintaan.
- Koulutuskerta koostuu neljästä osiosta: Koulutuksen avaus, Opitaan nimiä, Tutustutaan ja Lopetus.
- Jokaisessa osiossa on lueteltu erilaisia harjoitteita. Osioihin on myös merkitty, montako harjoitetta tietyistä osiosta tulee valita. Huomioi harjoitetta valitessa ryhmän koko ja kuinka hyvin he tuntevat toisensa.

VINKKEJÄ:

- ➔ Muista varata koulutukseen riittävästi aikaa. Ryhmiin jaossa ja muiden käytännön asioiden läpi käynnissä voi mennä yllättävän kauan.
- ➔ Harjoitusten välissä voidaan käydä läpi käytännön asioita, kuten tutoreiden ja ohjaajien viestintään liittyviä asioita tai ryhmiin jakoa.
- ➔ Ohjaaja osallistuu harjoitteisiin yhdessä koulutettavien tutoreiden kanssa, jotta hän olisi myös osa ryhmää.
- ➔ Ole joustava. Kaikkia harjoitteita ei välttämättä ehdi ottaa, eikä tarvitsekaan. Tärkeintä on mennä nuorten ehdoilla.
- ➔ Koulutus kannattaa järjestää esimerkiksi luokkatilassa, jossa yhdessä työskentely on helppoa.

1. Koulutuksen avaus ja ryhmän teoriaa (valitse kaksi)

Kuvakorttitehtävä

Kesto: 10-15min

Tarvitset: Kuvakortteja (esimerkiksi Mielenterveys voimaksi – kuvakortit)

Harjoitteen kulku: Ota kuvakortti, joka kuvastaa sitä, mitä odotat tutoroinnilta ja millä fiiliksillä olet tullut tänne. Asetu ringiin istumaan, kun olet valinnut kortin. Kun kaikki ovat valinneet kortin, käydään kierros, jossa kaikki kertovat nimensä ja miksi ovat valinneet kyseisen kortin.

Ryhmän teoriaa

Ohjeistus: Jotta tutorit saadaan innostettua toimintaan, heidän on hyvä tietää vähän teoriaa siitä, miksi ryhmäyttämistä tehdään ja mistä on hyvä lähteä liikkeelle. Voit kertoa tutoreille ryhmäytyksen tärkeydestä, josta on teoriaa alla.

- On tärkeää, että tutorit ryhmäytyvät luokan kanssa ja osallistuvat esimerkiksi kaikkiin leikkeihin itsekin. Tämä lisää innostusta, edistää ryhmähenkeä ja rohkaisee ujommatkin mukaan. Jos yksi tutori vetää leikkejä ja muut istuvat nurkassa juttelemassa keskenään, ei se motivoi yksöisiä osallistumaan mukaan.
- Hyvä ryhmähenki vaikuttaa positiivisesti opiskeluilmapiiiriin. Kun opiskelijat viihtyvät ryhmässä, he viihtyvät koulussa ja opiskelevat mielellään. Hyvä ryhmähenki vähentää myös ongelmakäyttäytymistä. (Ehyt ry 2015, 9).
- Alkuvaiheessa on hyvä ohjata leikkimielisiä pelejä, joissa ei kilpailla. Näin ryhmään ei muodostu turhia jakoja (Ehyt ry 2015, 30).
- Lukuvuoden alussa ryhmäytymiseen kannattaa panostaa, koska sillä on iso vaikutus siihen, millainen lukuvuosi tulee olemaan (Salovaara & Honkonen 2011, 24).
- Jos ryhmäytymiseen ei panosteta, ryhmään muodostuu kuppikuntia ja osa saattaa kokea itsensä kokonaan ulkopuoliseksi. (MLL 2013, 8).

VINKKEJÄ AVAUKSEEN:

- ➔ Koulutus kannattaa avata yhteisellä harjoitteella, jossa kaikki esittelevät itsensä jollain tapaa.
- ➔ Avausharjoitteella voidaan myös herätellä pohtimaan, miksi on hakeutunut tutoriksi.
- ➔ Ohjaajan oma osallistuminen ja innostus on tärkeää.
- ➔ Avausharjoitteen jälkeen voi käydä läpi lyhyesti tutoreiden merkitystä uusien opiskelijoiden ryhmäyttämiseen ja hyvinvointiin, josta voidaan siirtyä sulavasti nimi- ja tutustumisharjoitteisiin.

2. Opitaan nimiä! (Valitse kaksi harjoitetta)

Sanomalehti-nimileikki

Kesto: 10min

Tarvitset: Sanomalehti rullattuna

Harjoitteen kulku: Ryhmä on ringissä ja yksi on keskellä sanomalehtirullan kanssa. Joku sanoo jonkun ryhmäläisen nimen. Tällöin keskimmäisen pitää "lyödä" sanomalehtirullalla sitä ryhmäläistä, kenen nimi on sanottu. Jos nimetty kuitenkin ehtii sanomaan jonkun toisen ryhmän jäsenen nimen, keskimmäisen on lyötävä jälkimmäistä. Jos keskellä oleva ehtii lyömään nimettyä, nimetty siirtyy keskellä olijaksi.

Lakanaleikki

Kesto: 10-15min

Tarvitset: Lakana/Viltti, Kaksi lakanan nostajaa

Harjoitteen kulku: Ryhmä jaetaan kahtia joukkueisiin. Joukkueet asettuvat eri puolille lakanaa. Lakana nostetaan, jolloin molemmat joukkueet valitsevat yhden, joka menee lakanan taakse. Kun lakana lasketaan, lakanoiden takana olevien täytyy sanoa toistensa nimet. Se, joka ehtii sanomaan toisen nimen ensin, voittaa hänet joukkueeseensa.

Nimi ja eläin – leikki

Kesto: 20-30min

Harjoitteen kulku: Ryhmä on ringissä. Ensimmäinen aloittaa esittäytymisen sanomalla oman etunimensä ja etunimen ensimmäisellä kirjaimella alkavan eläimen. Ringistä seuraavan täytyy sanoa edellisen nimi ja eläin, jonka jälkeen hän esittäytyy samalla tavalla. Ringissä edetään järjestyksessä niin, että jokaisen tulee muistaa edellisten nimet ja eläimet. Toiset ryhmäläiset voivat auttaa nimien muistamisessa. Leikki päättyy, kun koko rinki on esittäytynyt ja esitellyt muut.

Hedelmäsalaatti

Kesto: 10-15min

Tarvitset: Tuolit jokaiselle, paitsi keskellä olijalle

Harjoitteen kulku: Ryhmä on istumassa ringissä. Keskellä on yksi, joka esittelee itsensä sanomalla nimensä ja jonkun asian, josta hän tykkää. Tällöin he, ketkä tykkäävät asiasta myös, joutuvat nousemaan tuoleiltaan ja vaihtamaan paikkaa yhdessä keskellä olijan kanssa. Se, joka ei ehdi löytää istumapaikkaa, jää keskellä olijaksi.

Lankakeräleikki

Kesto: 20-30min

Tarvitset: Lankakerä

Harjoitteen kulku: Ryhmä istuu ringissä. Ohjaaja aloittaa sanomalla oman nimensä ja jonkun asian itsestään. Tämän jälkeen hän heittää lankakerän jollekin ringissä olevalle pitäen langan pään itsellään. Seuraavan lankakerän omistajan pitää muistaa edellisen henkilön nimi. Sitten kun lankakerä on kiertänyt kaikilla, sitä lähdetään purkamaan heittämällä sitä aina sille, jolta lankakerän sai ja sanomalla hänen nimensä.

→ Leikin voi soveltaa myös niin, että nimen lisäksi tulee sanoa asia, jossa haluaa vielä kehittyä. Sitten kerä heitetään sille henkilölle, joka kokee olevansa siinä asiassa hyvä.

VINKKEJÄ:

- Harjoitteiden kesto riippuu pitkälti ryhmän koosta, jolloin sille varattu aika ei välttämättä riitä.
- Tutoreita on hyvä muistuttaa siitä, miten tärkeää on opetella kaikkien nimet ja innostaa tutoroitavan ryhmän opiskelijoita osallistumaan yhteiseen toimintaan. Hyvä ryhmähenki edistää ystävyysuhteiden syntymistä ja sitä, että kaikki viihtyvät koulussa ja näkevät opiskelun myönteisenä asiana.
- Jos joku tutoreista tietää jonkun valitsemistasi leikeistä, anna hänen ohjata se. Näin tutoreille annetaan tilaisuus harjoitella ryhmänohjausta.

3. Tutustutaan! (Valitse kaksi harjoitetta)

Ystäväkirjaharjoitus (EHYT ry 2015):

Kesto: 25min

Tarvitset: Paperia ja kyniä

Harjoitteen kulku: Ryhmä jakautuu pareihin. Tutor-ryhmästä valitaan pariksi se, ketä tuntee vähiten. Jokaiselle parille jaetaan kaksi paperia ja kynät. Toinen parista haastattelee pariaan ja kirjoittaa vastaukset paperille. Haastattelija käyttää antamiasi kysymyksiä, joita voivat olla esimerkiksi:

- Nimesi?
- Ikäsi?
- Lempiaineesi koulussa?
- Mitä harrastat?
- Tulevaisuuden haaveesi?
- Ketkä ovat sinulle tärkeimpiä ihmisiä?
- Jos olisit eläin, mikä eläin olisit?

Tämän jälkeen haastattelija piirtää paperin toiselle puolelle muotokuvan paristaan huonommalla kädellään. Sitten parit vaihtavat rooleja.

Tehtävä puretaan niin, että parit esittelevät toisensa ryhmälle kertoen muutaman asian toisistaan. He näyttävät myös piirtämänsä kuvat ryhmälle.

Pikadeitit pienryhmässä (EHYT ry 2015)

Kesto: 10-15min

Harjoitteen kulku: Ohjeista, että tutorit kulkevat tilassa, kunnes huudat sanan ryhmä. Tämän jälkeen tutorit menevät 4-5 hengen pienryhmiin ja käyvät keskustelua aiheesta, jonka annat heille.

Aiheita:

- Miksi lähdit tutortoimintaan mukaan?
- Mitä taitoja sinulla on, joita voisit hyödyntää tutortoiminnassa?
- Miksi tutortoiminta on tärkeää?

➔ Harjoitteen voi toteuttaa myös tutustumisleikkinä vaihtamalla aiheita.

Kuutamolla

Kesto: 15min

Harjoitteen kulku: Ryhmä jaetaan 3-4 hengen pienryhmiin. Jokainen kertoo vuorollaan ryhmälle itsestään kaksi totuutta ja yhden valheen. Muut ryhmän jäsenet yrittävät arvata, mikä kolmesta asiasta oli valhe. Kun kaikkien valheet on arvattu, leikki loppuu.

Tutustumisleikki pelikorteilla

Kesto: 15min

Tarvitset: Korttipakka

Harjoitteen kulku: Jokaiselle ryhmän jäsenelle jaetaan pelikortti. Tämän jälkeen jokainen selittää pelikortin osoittaman numeron verran asioita itsestään ryhmälleen. Samaa asiaa ei saa kertoa kahdesti.

Lappuleikki

Kesto: 20min

Tarvitset: Listan asioista, joita ihmisillä on. Voit tehdä sen itse. Esimerkiksi tyylillä "Henkilö, jolla on koira _____"

Harjoitteen kulku: Lapussa on erilaisia asioita, joita ihmisillä on. Siihen kerätään ryhmän jäsenten nimiä, joihin kyseinen asia pätee. Yhden ihmisen nimeä ei saa laittaa kahdesti. Kun kaikki ovat saaneet lapun täytettyä, leikki loppuu.

Missä asun?

Kesto: 15min

Harjoitteen kulku: Ohjaaja ohjeistaa tilan kaupungin kartaksi (esimerkiksi jos olemme Jyväskylässä, tila on Jyväskylän kartta) niin, että nurkkaukset ovat tiettyjä kaupungin laitoja. Tämän jälkeen hän pyytää asettumaan siihen kohti, missä asuu. Kun tutorit ovat asettuneet paikoilleen, käydään yhdessä läpi, missä päin kaupunkia he asuvat.

VINKKEJÄ:

- ➔ Jokaisen harjoitteen jälkeen voidaan tehdä purku keskustellen siitä, oliko harjoite tutoreiden mielestä hyvä/turvallinen ja missä vaiheessa harjoitetta voisi kokeilla oman tutorluokan kanssa. Tutorit voivat myös pohtia sitä, mitä he itse ensimmäisiksi ryhmäytymisleikeiksi valitsisivat.
- ➔ Muistuta, että ensimmäiset ryhmäytymisharjoitukset kannattaa valita huolella. Monelle esimerkiksi toisen kädestä kiinni pitäminen voi olla aluksi vaikeaa. Harjoitteet eivät saa myöskään nolata ketään.

4. Lopetus ja pohdintatehtävä kotiin (vapaavalintainen)

Pohdintatehtävä - kysymyksiä ryhmänohjaajalle:

Seuraavalla kerralla tapaatte ryhmänohjaajat. Miettikää hänelle jotain kysymyksiä ja yhteisiä tavoitteita tulevalle lukuvuodelle.

Pohdintatehtävä tutorinnista:

Millainen on hyvä tutor?
Miten voin itse omalla toiminnallani edistää yhteisöllisyyttä tutoroitavassa ryhmässäni?
Entä koko lukiossa?

Pohdintatehtävä – minä tutorina:

Millainen minä olen tutorina? Mitä minä haluan tutortoiminnalta?

VINKKEJÄ:

- ➔ Koulutuskerran loppuksi kerrotaan seuraavasta tapaamisesta.
- ➔ Seuraavaan kertaan liittyen voi antaa jonkun yllä olevista pohdintatehtävistä.
- ➔ Kysy toiveita seuraaville koulutuskerroille: onko jotain tiettyä, jossa tutorit kaipaavat kehittymistä (esimerkiksi ryhmänohjaus).

TOINEN KOULUTUSKERTA: RYHMÄNOHJAAJAN TAPAAMINEN

KOULUTUSKERRAN SISÄLTÖ:

- Toisen koulutuskerran teemana on oman tutor-luokan ryhmänohjaajan tapaaminen ja yhteisten suuntaviivojen luominen keskustelutehtävien avulla. Koulutuskerta sisältää kaksi osaa: tutustumisen ja yhdessä työskentelyn.
- Aluksi järjestäydytään tutor-ryhmiin istumaan luokan mukaisesti niin, että jokaisen luokan ryhmänohjaaja liittyy myös istumaan heidän kanssaan.
- Tämän jälkeen otetaan jokin ryhmässä tehtävä tutustumisleikki rennon tunnelman luomiseksi. Tutustumisleikkejä löydät oppaan sivuilta 9-10.
- Tutustumisleikin jälkeen on hyvä siirtyä sellaiseen harjoitteeseen, jossa on yhdessä suoritettava tehtävä. Tehtävässä tulee myös käydä läpi tutoroitavalle luokalle ja tutoreille asetettuja tavoitteita.
- Tärkeää on, että tutorit ja ryhmänohjaaja keskustelevat yhdessä siitä, millaisia toiveita heillä on toisilleen ja millaisia odotuksia heillä on ryhmästä ja tulevasta lukuvuodesta.

Yhdessä työskentelyä (Valitse vähintään yksi)

Mind Map - tehtävä

Kesto: 25min

Tarvitset: Kyniä ja paperia

Harjoitteen kulku: Jokaiselle ryhmälle jaetaan paperi ja kyniä. Tehtävän tarkoituksena on käydä läpi yhteisiä tavoitteita ja toiveita seuraavalle lukuvuodelle tutoreiden ja ryhmänohjaajien kesken. Keskimmäisenä mind mapissa on ryhmän nimi ja seuraava lukuvuosi. Tästä lähdetään etenemään kirjoittamalla erilaisia alaotsikoita, kuten ”odotuksia lukuvuodesta ja ryhmästä”. Tarkoituksena on, että ryhmän jäsenet työskentelevät yhdessä keskustellen ja samalla kirjoittamalla mieleen tulevia asioita Mind Mappiin. Työskentelyyn voi käyttää eri värisiä kyniä eri osioihin. Mind map toteutetaan alla olevalla tyyllillä:

Kirjoitustyöskentelyn jälkeen ryhmä käy yhdessä läpi mind mappiin kootut asiat ja keskustelee niistä.

Apukysymyksiä:

- Mitä koitte tärkeimmiksi yhteisiksi tavoitteiksi ryhmän suhteen?
- Millaista ryhmänohjaajan ja tutoreiden välistä yhteistyötä odotatte/toivotte?
- Millaisia uusia ideoita syntyi?
- Millaisia kultaisia sääntöjä ryhmän kanssa toimimiseen voisi olla/ mitä tulee huomioida ryhmän kanssa toimiessa?

Yhteispiirustus – Miten voidaan edistää yhteisöllisyyttä ryhmässä?

Kesto: 20min

Tarvitset: Paperia (A3) ja kyniä

Harjoitteen kulku: Jokaiselle ryhmälle jaetaan yksi paperi ja kyniä. Tehtävänä on piirtää kuva siitä, miten voidaan yhdessä edistää yhteisöllisyyttä ryhmässä. Tarkoituksena on, että ryhmä ensin keskustelee asiasta yhdessä, jonka jälkeen he piirtävät yhteisen tuotoksen keskusteluistaan.

Ohjaaja voi antaa piirtämisen ja pohdiskelun tueksi kysymyksiä:

- Miten saatte kaikki mukaan toimintaan?
- Miten tuette syrjään vetäytyviä opiskelijoita?
- Miten luotte hyvää ja innostavaa ilmapiiriä?

Lopuksi esitellään kaikkien tuotokset yhteisesti.

VINKKEJÄ:

- ➔ Tutustuminen ennen yhdessä työskentelyä on erittäin tärkeää, koska tutorit eivät välttämättä ole tavanneet ryhmänohjaajaa koskaan aikaisemmin. Näin yhteistyön tekeminen on paljon helpompaa.
- ➔ Anna tarpeeksi aikaa yhdessä suunnitteluun.

KOLMAS KOULUTUSKERTA: TUTORINA TOIMIMINEN

KOULUTUSKERRAN SISÄLTÖ:

- Koulutuskerta on sisältää kaksi osaa: Yhdessä suunnittelua ja Ideointia ja Ongelmanratkaisua.
- Kolmas koulutuskerta on viimeinen, ja silloin voi tarjota palkinnoksi esimerkiksi pitsaa.
- Tutoreiden vastaava ohjaaja voi pitää alussa puheenvuoron siitä, mitä tutoreilta odotetaan.
- Entisiä tutoreita voi pyytää vierailulle, jolloin uudet tutorit voivat kysellä heiltä heidän tutorkokemuksistaan. Jos entisiltä tutoreilta on kerätty etukäteen palautetta, sitäkin on hyvä käydä aluksi läpi. Näin uudet tutorit voivat tarttua joihinkin ongelmiin tai kehittämisen paikkoihin.
- Alkupuheenvuorojen jälkeen voidaan siirtyä suunnittelemaan tulevaa lukuvuotta.
- Koulutuksen voi myös aloittaa jollain rennolla ryhmäytymisleikillä.

1. Yhdessä suunnittelua (Valitse vähintään kaksi)

Vuosikellon tekeminen

Kesto: 20min

Tarvitset: Taulun ja tusseja

Harjoitteen kulku: Ohjaaja hahmottelee taululle vuosikellon, jossa näkyy lukuvuoden kaari. Tutorit pohtivat yhdessä ohjaajan kanssa, mitä ohjelmaa on tulossa ja missä vaiheessa. Ohjaaja toimii lähinnä kirjurina ja tutorit saavat ehdottaa vapaasti, mitä tulevan vuoden aikana voisi tehdä. Uudet ideat ovat erittäin tervetulleita, ja ne kehittävät toimintaa eteenpäin. Kun vuosikello on valmis, ohjaaja dokumentoi sen talteen, etteivät suunnitelmat unohdu.

Oman ryhmän lukuvuosisuunnitelma

Kesto: 20min

Tarvitset: Paperia ja kyniä

Harjoitteen kulku: Ryhmät saavat tehtäväkseen suunnitella tulevaa lukuvuotta oman tutoroitavan luokkansa osalta. Millaista toimintaa ryhmän kanssa halutaan toteuttaa? Mitä toimintaa tulee ja missä vaiheessa vuotta? Tutorit voivat tehdä lukuvuosisuunnitelman haluamallaan tavalla, kuten esimerkiksi aikajanana tai vuosikellona.

- ➔ Ohjaajan tulee kannustaa/innostaa ajattelemaan luovasti, mutta realistisesti: ohjelmaksi jotain, mitä ei joka vuosi tehdä. Suunnittelussa tulee muistaa kohtuuden rajat ja mahdollinen budjetti.
- ➔ Lukuvuosisuunnitelman voi näyttää oman tutoroitavan luokan ryhmänohjaajalle.

Uudet opiskelijat on helpompi saada mukaan toimintaan niin, että innostus lähtee alun perin tutoreista ja tarttuu heihin.

On tärkeää, että tuokion kulku on selkeä ja on suunniteltu etukäteen, kuka ohjaa ja mitä. Selkeys luo turvallisuutta ryhmässä.

Tuokion suunnittelu ja sisällön tuottaminen

Kesto: 25min

Tarvitset: Tietokoneita/tabletteja

Harjoitteen kulku: Tutorit tekevät tutor-ryhmissä jonkinlaisen tuokion uusille opiskelijoille. Se voi olla luokkaillan runko, ensimmäisten päivien tutustumistuokio, retki tai muu sellainen. Tutorit voivat listata alkuun leikkejä, joita he tietävät ja vasta sitten tehdä ohjelmatuokiolle rungon. Ohjelman rungot lähetetään tutoreiden ohjaajalle sähköpostilla tai dokumentoidaan omalle tietokoneelle, jotta ne jäisivät talteen ja niitä voisi hyödyntää myöhemmin.

Apukysymyksiä suunnitteluun:

- Mitä tarvikkeita tarvitsette?
 - Miten saatte kaikki tulemaan paikalle? Miten markkinoitte?
 - Kuka ohjaa ja mitä?
 - Milloin?
 - Missä?
 - Millaiset ohjelmanumerot soveltuvat isolle ryhmälle? Entä pienryhmissä tehtäviksi?
- Tarkoitus on, että tutorit oppivat tekemään suunnitelmat huolellisesti etukäteen.
- Tutorit saavat ohjelmarungot itselleen talteen ja voivat käyttää niitä myöhemmin oman ryhmän kanssa.
- Jos tutoreiden suunnitelmat tallennetaan yhteiselle alustalle, tutor-ryhmät voivat käydä katsomassa muiden suunnitelmia ja ottaa niistä ideoita itselleen toteutettaviksi. Näin tutorit voivat saada käytettävikseen uusia harjoitteita, vaihtamalla ideoita keskenään.

Tutoreiden kultaiset säännöt

Kesto: 10min

Tarvitset: Taulun ja tusseja

Harjoitteen kulku: Ohjaaja ohjeistaa, että tutoreiden täytyy saada aikaiseksi viisi ”kultaista” ohjeistusta/periaatetta tutortoimintaan ja ensi syksyyn liittyen. Tarkoitus on, että vetäjiksi tulevat vapaaehtoiset tutorit. Ohjeistusten tekeminen on ikään kuin ryhmän yhteinen tehtävä, mikä pitää saada aikaiseksi. Kultaiset säännöt kirjoitetaan taululle ja pidetään muistissa tutortoiminnan ajan.

VINKKEJÄ:

- ➔ Tulevan suunnittelu on tutoreille mieluisaa puuhaa. Varaa näihin harjoitteisiin tarpeeksi aikaa.
- ➔ Ryhmissä tehdyt tuotokset voi dokumentoida talteen vaikka omalle tutorsivulle, jotta suunnitelmat eivät unohdu. Esimerkiksi oppilaitosten käyttämälle peda.net-sivustolle on helppo tallentaa tehtyjä suunnitelmia.
- ➔ Ohjaajan on hyvä painottaa sitä, että hyvin suunniteltu tuokio on puoliksi tehty. Toiminta kannattaa suunnitella etukäteen huolella, koska selkeys luo turvallisen ilmapiirin ohjattaville.
- ➔ Luovuuteen tulee kannustaa: aina voi luoda uusia perinteitä.

2. Ideointia ja ongelmanratkaisua (valitse vähintään yksi)

Case-esimerkkiharjoite

Kesto: 15min

Tarvitset: Case-esimerkkilaput

Harjoitteen kulku: Jokainen ryhmä saa yhden esimerkkitilanteen, jossa tutoreiden pitää pohtia, miten tilanne ratkaistaan. Lopuksi käydään läpi kyseiset tilanteet yhdessä ja miten tutorit sen ratkaisisivat. Myös yleistä pohdintaa siitä, miten voidaan ottaa huoli puheeksi ja kenelle siitä kerrotaan ensimmäiseksi. Alla esimerkkejä caseista:

- On marraskuu, ja tutoroitava luokkanne on ryhmäytynyt suhteellisen hyvin. Muutama nuori hengaillee kuitenkin usein yksin välitunneilla, eikä näytä olevan osa porukkaa. He eivät myöskään osallistuneet järjestämäänne luokkailtaan. Miten etenisitte tilanteessa?
- On luokkailta ja yksi teistä on ohjaamassa leikkiä. Tutorluokkanne Pekka ei kuitenkaan suostu osallistumaan ”mihinkään leikkeihin, kun ne ei kiinnosta”. Miten toimitte?
- On tammikuu. Tutorluokkanne Maria on ollut koulussa väsyneen ja itkuisen näköinen, eikä ole hengailnut nykyisessä kaveriporukassaan. Miten lähtisitte etenemään tilanteessa?
- Tutorluokkanne on tehnyt oman whatsapp-ryhmän. Luokan ujoimmat eivät kuitenkaan ole uskaltaneet kysyä, saisivatko he liittyä ryhmään. Miten toimitte?

- ➔ Tutoreiden on hyvä miettiä, miten uusia opiskelijoita kannustetaan osallistumaan. Ketään ei kuitenkaan voi pakottaa.
- ➔ Tarkoitus on myös herätellä tutoreita pohtimaan, minne nuoren voi ohjata, jos hänellä on ongelmia. Tutorit voivat miettiä, mitä mahdollisia palveluita koululla on tarjolla opiskeluhooltoon liittyen. Tärkeää on myös se, että tutorit tietävät missä nämä palvelut sijaitsevat.
- ➔ Harjoitteen voi myös toteuttaa niin, että caset ja niiden ratkaisut esitetään näytelmän muodossa.

On hyvä miettiä etukäteen, miten ryhmän kanssa viestitään niin, ettei kukaan jää ulkopuolelle.

Ketään ei tule pakottaa
mukaan toimintaan.

Yksinäisyys ja sen ennaltaehkäisy - Porinapaja

Kesto: 30min

Tarvitset: Fläppipaperia ja tusseja

Harjoitteen kulku: Tutorit jaetaan neljään ryhmään. Jokaiselle ryhmälle jaetaan paperi, jossa on yksi kysymys. Papereissa on eri kysymykset. Ohjaaja antaa viisi minuuttia aikaa kysymyksen pohdintaluun. Sinä aikana ryhmät keskustelevat aiheesta ja kirjoittavat vastauksensa paperille. Tämän jälkeen ryhmät vaihtavat papereita myötöpäivään. Kun kaikki ryhmät ovat vastanneet kysymyksiin, ne käydään yhteisesti läpi.

Kysymykset:

- Miten lukiossa voidaan ehkäistä yksinäisyyttä?
 - Miten yksinäisyys näyttäytyy lukiossa?
 - Jos huomaatte tutoroitavassa ryhmässänne yksinäisiä tai syrjään vetäytyviä opiskelijoita, miten lähдете ratkaisemaan tilannetta? Miten saatte heidät osaksi ryhmää?
 - Mikä tekee lukiosta yhteisöllisen? Miten voitte tutoreina vaikuttaa siihen?
- ➔ Osa kysymyksistä on vaikeita, eikä niihin ole oikeita tai väärä vastauksia.
- ➔ Pääasia on, että tutorit pohtivat, miten he omalla toiminnallaan voivat vaikuttaa oman tutor-ryhmänsä tai koko lukion hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen.
- ➔ Harjoitetta voi käyttää myös yhteisen ideoinnin pohjana, esimerkiksi suunniteltaessa jotain koko koulun yhteistä tapahtumaa.
- ➔ Harjoitteen yhteydessä voi keskustella siitä, mikä aiheuttaa yksinäisyyttä ja syrjäytymistä (esimerkiksi normit).

Hyvinvoiva koulu

Kesto: 15min

Tarvitset: Post-it lappuja ja paperia (A3)

Harjoitteen kulku: Ohjaaja kirjoittaa kolme kysymystä eri papereille ja kiinnittää ne taululle/seinälle. Tutoreiden tehtävänä on ryhmissä miettiä vähintään kaksi vastausta jokaiseen kysymykseen. Vastaukset kirjoitetaan post-it lapuille ja liimataan kysymyspaperille. Lopuksi käydään vastauksia yhteisesti läpi.

Kysymykset:

- Mikä tekee koulusta hyvinvoivan?
 - Miten opiskelijoiden hyvinvointia voidaan lisätä?
 - Jos saisitte suunnitella koko koulun hyvinvointia lisäävää toimintaa, mitä se olisi?
- ➔ Harjoitetta voi käyttää jonkun uuden tapahtuman tai toiminnan ideointiin.
- ➔ Tarkoitus on, että tutorit pohtivat kouluhyvinvointia lisääviä tekijöitä ja osaavat suunnitella tulevaisuudessa opiskelijoiden hyvinvointia lisäävää toimintaa.

VINKKEJÄ:

- ➔ Viimeisellä koulutuskerralla tulee luoda selkeät säännöt ja tavoitteet tutortoiminnalle. Varmista, ettei kenellekään jää epäselvyyksiä esimerkiksi tutorin tehtäviin liittyen.
- ➔ Koulutuskerta on viimeinen, mutta muista kysellä tutoreiden kokemuksia toiminnasta lukuvuoden aikana. Kaikkea ei voi ennalta opettaa, vaan tutorit oppivat myös itse toiminnan aikana, kokemuksen kautta.

EXTRA: Muita ryhmäytymisharjoituksia

Norjalainen jalkaleikki

Kesto: 25min

Harjoitteen kulku: Ryhmä seisoo ringissä. Kaikki ottavat vierustovereidensa käsistä kiinni. Yksi ringistä laittaa jalallaan liikkeelle viestin koskettaen vierustoverin jalkaa. Viesti pitää laittaa aina eteenpäin seuraavalle ringissä olijalle. Jalkojaan ei saa liikuttaa, ellei ole viestivuorossa. Jos päästää vierustoverin kädestä irti tai kaatuu ringistä pois, tippuu pois pelistä.

- Peliä voi vaikeuttaa niin, että viestiä voi laittaa myös muille kuin vierustoverille.
- Harjoitteen voi tehdä myös niin, että jakaa ryhmän kahteen omaan ringiin. Näin harjoitteen kesto lyhenee.

Tyynyformula

Kesto: 15min

Tarvitset: Kaksi eriväristä tyynyä.

Harjoitteen kulku: Ryhmä istuu ringissä. Ohjaaja jakaa ryhmän kahteen. Näin joka toinen ringissä on samassa joukkueessa. Ohjaaja antaa joukkueille eriväriset tyynyt. Tyynyt laitetaan kiertämään joukkueilla ympyrää vastakkaisilta puolilta rinkiä. Tarkoitus on, että jompikumpi joukkueista saa tyynyllään kiinni toisen joukkueen tyynyn. Se joukkue voittaa, joka saa oman tyynyn koskemaan toisen joukkueen tyynyä.

- Tyynyä ei saa heittää.
- Formulan eriä voi ottaa useamman.

Kaksi jalkaa, viisi kättä

Kesto: 15min

Harjoitteen kulku: Ryhmä jaetaan 5 hengen pienryhmiin. Joukkueille annetaan ruumiinosia, jotka saavat koskea maahan. Joukkueiden täytyy tällöin asettua niin, että vain ne ruumiinosat koskettavat maata. Joukkueista hitain tippuu pois.

- Ennen kilpailua kannattaa ottaa harjoituskiertoja.

Perheleikki

Kesto: 20min

Tarvitset: Itsetehtyjä nimilappuja.

Harjoitteen kulku: Ohjaaja on tehnyt nimilappuja, joissa lukee neljän perheenjäsenten roolit ja sukunimet. Esimerkiksi: Äiti Kukkonen, Äiti Kukkonen, Poika Kukkonen ja Tytär Kukkonen. Perhelappuja on tehty niin paljon, kun ryhmässä on jäseniä. Aluksi ohjaaja jakaa taitetut nimilaput kaikille. Nimilappuja ei saa katsoa. Tämän jälkeen ryhmäläiset alkavat kiertämään tilaa musiikin soidessa ja vaihtelevaan lappuja toistensa kanssa. Kun musiikki loppuu, laput saa katsoa ja alkaa etsimään perheenjäseniään. Kun perheenjäsenet löytävät toisensa, heidän pitää asettua jonoon istumaan lattialle tiettyyn järjestykseen: isä, äiti, poika ja tytär. Jos perheessä on kaksi äitiä tai isää niin ryhmäläiset saavat päättää vanhempien järjestyksen itse. Leikin voittaa se perhe, joka on nopeimpana järjestyksessä.

- ➔ Leikkiä voi vaikeuttaa siten, että sukunimet muistuttavat toisiaan.
- ➔ Halutessaan leikin sääntöjä voi muuttaa niin, että hitain perhe tippuu aina pelistä pois.

Lähteet:

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry 2015. Ryhmäilmiö. Ryhmänohjaajan käsikirja. Toinen, uudistettu painos. Brand ID Oy. Pori. Viitattu 1.9.2017. Verkkolinkki:

http://www.ehyt.fi/sites/default/files/Ryhmailmio_verkko.pdf

Honkonen, Reija & Salovaara, Tiina 2011. Rakenna hyvä luokkahenki. Bookwell Oy. Porvoo.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2013. Ryhmää rakentamassa. Opas tutortoimintaan. ESA print.